

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Privat relation med en klient?

En kvalitativ studie om vilka typer av relationer och förhållanden som uppstår mellan den professionella och dennes klient inom missbruks- och beroendevården.

SQ 1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp. Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits.

Grundnivå.

Datum: 2012-11-27

Författare: Zsuzsa Dávid

Handledare: Ulla-Carin Hedin

Abstract.

Titel: Privat relation med en klient? En kvalitativ studie om vilka typer av relationer och förhållanden som uppstår mellan den professionella och dennes klient inom missbruks- och beroendevården.

Författare: Zsuzsa Dávid

Nyckelord: Missbruks- och beroendevård, narkotikamissbruk, privata relationer, yrkesetik, socialtjänst.

Uppsatsens syfte har varit att undersöka om det förekommer att den professionella har starka personliga känslor för klienten och om det förekommer att ett privat förhållande inleds mellan professionell och klient. Uppsatsens frågeställningar lyder: Har det uppstått starka positiva eller negativa känslor för en klient? Hur har den professionella hanterat dem? Har det uppstått något privat förhållande till/med en klient? Hur har den professionella hanterat det? Mitt empiriska material har samlats in genom intervjuer med yrkesarbetande kvinnor inom missbruks- och beroendevården. Analysen av intervjuerna har skett genom en eklektisk och teoretisk analysmetod. Det empiriska materialet har sedan analyserats med hjälp av Goffmans (2009) interaktionistiska teorin. Resultaten visar att samtliga intervjupersoner beskriver att de har haft starka känslor för sina klienter, både positiva och negativa, samt att dessa delvis av den professionella hanteras i arbetsgruppen, dock har det visat sig vara svårt att prata om de klienter som den professionella har positiva känslor för och har en bra arbetsrelation med. Resultaten visar också på att samtliga av mina intervjupersoner känner igen fenomenet att en professionell ingår i ett privat förhållande med en klient då detta förekommit på intervjupersonernas arbetsplatser. Dock har ingen av mina intervjupersoner uppgett att de har och/eller har haft egen erfarenhet av detta fenomenet, vilket har gjort det svårt att svara på frågan hur den professionella hanterar detta.

Förord.

Att genomföra denna uppsats har varit mycket lärorik och utvecklande för mig. Jag har lärt mig mycket på vägen, både om mitt ämne och om mig själv och jag skulle här vilja passa på att tacka de som varit involverade i att uppsatsen blev till.

Jag skulle vilja tacka min handledare, Ulla-Carin Hedin, som har gett mig mycket tips och idéer under min uppsatsprocess. Jag skulle också vilja tacka henne för all feedback jag har fått på min text och för att jag har kunnat bolla tankar och idéer med henne.

Jag vill även tacka samtliga intervjupersoner för att de så generöst har delat med sig av sin tid, sina erfarenheter, tankar och funderingar kring ämnet. Tack vare intervjupersonernas medverkan kunde jag få ihop det rika material som utgör grunden för uppsatsen.

Innehållsförteckning.

Abstract	2
Förord	3
1. Inledning	5
Förförståelse	5
2. Tidigare forskning	6
Svensk forskning sidan	6
Internationell forskning	9
Den professionella rollen	13
3. Teori	17
Teoretiska utgångspunkter	17
4. Metod	20
Angreppssätt och avgränsning	20
Litteratursökning	21
Intervjuer och genomförande	21
Analysmetod	22
Trovärdighet	23
Etiska överväganden	23
5. Resultat och analys	25
Intervjupersonerna	25
Professionellas privata känslor för klienterna	25
Hur hanterar de professionella detta?	29
Klienter som vill träffas utanför arbetstid	31
Privata förhållanden med klienterna	33
Pratar de professionella om detta?	37
6. Avslutande diskussion	40
Vidare forskning	43
Referenslista	44
Bilaga 1.	46

1. Inledning.

Idén till min uppsats uppstod när jag under min praktik, som jag genomförde på ett kvinnoboende i Göteborg, började fundera över vilka relationer personalen fick till sina klienter. Jag funderade även mycket över det som under utbildningens gång sades till oss studenter så många gånger av lärare och föreläsare; nämligen att socialt arbete handlar om att skapa relationer till människor. Jag funderade ofta över vad det egentligen betyder, men framför allt så funderade jag mycket över hur vi skall hantera de relationer som uppstår mellan oss och våra klienter. Det jag är intresserad av är det som jag upplever att vi inte pratat om på socionomutbildningen, nämligen om det uppstår privata förhållanden mellan den professionella och klienten. Syftet med uppsatsen är att undersöka ifall dessa privata förhållandena uppstår och hur den professionella hanterar de egna privata känslorna för klienten. Syftet är nerbrutet i följande frågeställningar:

1. Har det uppstått starka positiva eller negativa känslor för en klient? Hur har den professionella hanterat dem?
2. Har det uppstått något privat förhållande till/med en klient? Hur har den professionella hanterat det?

Det jag menar med ett privat förhållande är när det mellan en professionell och dennes klient uppstår en vänskapsrelation och/eller en kärleksrelation.

Frågeställningarna syftar till att avgränsa mitt forskningsfält, avgränsa insamlingen av material och styr även frågorna i min intervjuguide (se bilaga 1). Jag har även valt att avgränsa min uppsats till missbruks- och beroendevård och om de professionella som arbetar med den klientgruppen. Detta eftersom missbruksfrågor är någonting som jag personligen är intresserad av och ville under uppsatsens gång lära mig mer om.

Förförståelse.

Jag har en viss förförståelse på så sätt att jag är intresserad av missbruks- och beroende frågor. Jag genomförde min praktik och senare jobbade jag på ett kvinnoboende i Göteborg. I detta avseende har jag givetvist en förförståelse eftersom jag själv varit kontaktperson för klienter med missbruks- och beroende problematik. Jag har haft olika relation till och känslor för alla klienter jag har jobbat med. Det jag dock har saknat under utbildningens gång, och det som bland annat gav upphov till uppsats idén, är att föra en diskussion kring vilka olika typer av relationer och känslor som kan uppstå mellan den professionella och dennes klienter.

Till viss del har alla människor en förförståelse då man agerar med sig själv och inte kan bortse från tidigare erfarenheter och situationer man har varit med om. Jag kan exempelvis inte lägga mina erfarenheter från praktiken åt sidan, dock tycker jag inte att min förförståelse på något sätt påverkat mina resultat på ett negativt sätt, tvärtom är det ju mina reflektioner kring praktiken som också har givit mig min uppsatsidé.

2. Tidigare forskning.

I detta avsnittet avser jag att ge en bild av vad det finns för forskning runt mitt ämne och vad den har dragit för slutsatser och gett för resultat. Jag kommer i avsnittet att gå igenom både Svensk och internationell forskning. Jag vill här förtydliga att detta är min tolkning av litteraturen.

Svensk forskning.

I den Svenska forskningen har det varit svårt att hitta böcker och artiklar som är direkt kopplade till och enbart handlar om mitt ämne. Jag har fått, på min handledares råd, gå igenom mycket annan litteratur och forskning som angränsar till ämnet.

Det finns mycket skrivet om missbruksproblematiken i Sverige och det finns även kunskapsöversikter på Socialstyrelsens hemsida som jag kan rekommendera för den som är intresserad av vidare läsning.

I en kvantitativ undersökning genomförd av Socialstyrelsen (2004) fick personal från både socialtjänsten och missbruksvården ta ställning till sex fingerade fall i syfte att ge en fullständig bild av hur de professionella bedömer klienternas vårdbehov inom missbruks- och beroendevården. I undersökningen från 2004 fick respondenterna ta ställning till de sex fingerade fallen och ombads bedöma vilken vård eller insats personen i fallet borde få samt att motivera sina bedömningar. I resultatet kunde man konstatera att det fanns skillnader i hur respondenterna bedömde vårdbehovet och att det fanns en stor variation i hur insatserna fördelades. I undersökningen skriver författarna att denna variation kan bero på bristande strategier och vägledning inom missbruksvården samt att den breda variationen även visar på en oförutsägbarhet, alltså att man inte på förhand kan göra någon bedömning av vilken vård en missbrukare kommer att få.

Undersökningen visar på att respondenterna tenderar att satsa mer på kvinnorna då författarna i undersökningen anger att resultaten tyder på att kvinnorna i större utsträckning erbjuds mer behandlingsinriktade insatser medan männen erbjuds insatser som är mer inriktade på aktivitet och sysselsättning. Kvinnorna erbjuds även i större utsträckning än männen rådgivning, avgiftning samt behandling med läkemedel. Författarna menar att det inte finns någonting i vinjetterna som ger upphov till denna skillnaden. Klart står dock att missbrukare behandlas olika och att män oftast får andra insatser än kvinnor (Socialstyrelsen 2004).

I en kvantitativ studie genomförd av Palm (2006) i Stockholms län fick vårdpersonal inom missbruks- och beroendevården ta ställning till vilka klientgrupper de skulle vilja prioritera samt vilka klientgrupper som anses få den vård de faktiskt behöver. Palms (2006) undersökning visar att det är få av respondenterna som anser att kategorin ”tunga missbrukare” och ”individer som missbrukat länge” bör prioriteras, däremot ville vårdpersonalen prioritera andra klientgrupper som ”ungdomar” och ”nya missbrukare”. Palm (2006) menar att resonemanget från vårdpersonalens sida verkar vara baserat på klienternas tidigare handlingar; exempelvis om klienten har ett kriminellt förflutet eller tidigare

straffat ut sig från något vårdprogram, i större utsträckning än det handlar om att tillgodose vårdbehovet på ett jämlikt sätt, där den som behöver vården mest skall få den och att alla skall ha samma möjlighet till vård. Palm (2006) noterar även att det är anmärkningsvärt att de grupper som kanske bör prioriteras, om man har ett jämlikt tankesätt, inte anses vara förtjänta av vården. Vidare menar Palm (2006) att vårdpersonalen i hög utsträckning ansåg att män får den vården som de behöver medan de ansåg att kvinnor inte fick det och angav att de ville prioritera kvinnor i högre utsträckning. Detta menar Palm (2006) kan ha att göra med att kvinnor i större utsträckning än män ses som offer som blir utsatta och traumatiserade och är därav mer förtjänta av vården. Palm (2006) menar att det på ett tydligt sätt går att visa på att personalen inom missbruks- och beroendevården gör moraliska bedömningar som påverkar klientens behandling eller möjlighet till behandling (Palm 2006).

I Skårners avhandling från 2001 studeras missbrukarens sociala nätverk, däribland också det professionella nätverket, och betydelsen dessa haft i missbrukarens liv. I denna kvalitativa studie har Skårner (2001) genomfört intervjuer med både klienter och behandlare från det professionella nätverket. Skårner (2001) tar upp både positiva och negativa aspekter i förhållandet mellan klienten och den professionella och menar att den professionella relationen kan vara betydelsefull på gott eller ont då klienterna dels kan tycka mycket om men dels också tycka mycket illa om den professionella. Avhandlingen (2001) visar på att klienterna har haft blandade erfarenheter i mötet med professionella och visar att de flesta har haft både positiva och negativa erfarenheter. Av intervjuerna framkommer att det oftast är klienterna som uttrycker sig övervägande positivt när det gäller relationen till den professionella. Skårner (2001) skriver att detta kan handla om en idealiserad bild som kan ha uppstått genom den beroendeställning klienten har. Klienterna beskriver i intervjuerna relationen till den professionella som varm och nära, trots detta menar Skårner (2001) att den professionella aspekten av relationen alltid betonas och menar på att det inte är en vänskapsrelation som klienterna är ute efter utan de vill ha en utomstående som finns där, som klienterna kan säga vad som helst till utan att bli dömda, men att det är någon som heller inte har med deras privatliv att göra (Skårner 2001).

Ingen av ovan nämnda studier och undersökningar nämner någonting om eller tar upp företeelsen om en professionell skulle ha privata känslor för en klient och agera på dessa, exempelvis genom att ingå en ett privat förhållande med klienten såsom en vänskapsrelation eller en kärleksrelation.

I Bengt Svenssons bok *Pundare, jonkare och andra* (2007) som är en etnografisk fältstudie i narkotikans värld berörs fenomenet. En av de personer som Svensson (2007) skriver om i sin bok och som han under en tid följer är Harry, som uppger att han har haft relationer och förhållanden med flera av sina socialsekreterare och behandlare. Svensson (2007) skriver att det enligt Harry alltid var kvinnorna som tog första steget och som varit drivande för att få till stånd ett förhållande. Harry ger i boken uttryck för att kvinnorna börjat prata med honom om sig själva och

om sina liv och att de har sett honom som den starka mannen som ställer upp och lyssnar på dom. Sedan har förhållandet utvecklats snabbt; kvinnorna har inom kort lämnat sina män och bett Harry flytta in till sig. Harry förklarar att det var så lätt att hänga med på det då han själv befann sig i en såpass mycket sämre situation och ville ha värme, omtanke och trygghet. Svensson (2007) menar att genom att inleda denna typen av kärleksförhållande, med en etablerad kvinna från den riktiga världen, blir missbrukaren ledd in i en ny värld och nya gemenskaper. Svensson (2007) ger även uttryck för att de kvinnor som gått in i förhållanden med sina klienter har brutit mot de normer som arbetsplatsen haft. Författaren menar vidare att dessa kvinnor till viss del har utnyttjat Harry då han i samtliga fall varit i ett underläge genom att han saknat bostad, pengar, jobb och haft ett pågående missbruk. Kvinnorna har erbjudit honom sin kärlek, velat ta hand om honom och velat dela sina liv med honom vilket vid några tillfällen även ledde till att Harry avbrutit en påbörjad behandling för att flytta hem till en socialarbetare. Kvinnorna har i vartenda förhållande varit äldre än honom, bättre utbildade och haft en högre position i samhället.

Svensson (2007) skriver att detta emellanåt förekommer men att det är svårt att ange hur ofta det faktiskt händer då det är en företeelse som sällan diskuteras. Författaren menar att det dock verkar vara vanligare att det är kvinnliga socialarbetare som ingår i förhållanden med sina manliga klienter än det finns manliga socialarbetare som inleder förhållanden med sina kvinnliga klienter, åtminstone inom missbruks- och beroendevården. Svensson (2007) menar att detta kan ha att göra med det stigma som kvinnliga missbrukare bär på och att kvinnorna oftast har en bakgrund av sexuella övergrepp och prostitution som gör att kvinnorna inte ter sig lika attraktiva som männen verkar göra. Författaren skriver att även det demografiska förhållandet spelar in; det finns många kvinnliga behandlare och socialarbetare och många manliga klienter (Svensson 2007).

Författarna Nilsson och Heijbel (1985) har skrivit boken *Sexualitet och Missbruk* där de har intervjuat missbrukare, olika professionella och experter kring ämnet. I boken berättar klienterna om händelser där en professionell inleder ett privat förhållande med en klient eller på andra sätt betar sig opassande genom att exempelvis ge klienter komplimanger på utseende och kläder. Författarna ger uttryck för att de klienter som kommer från missbrukarvärlden kommer från en hård värld där de inte kan lita på någon. I mötet med den professionella, vare sig det är på ett behandlingshem eller socialkontor, kommer klienten nära den professionella och kanske är det första gången någonsin som klienten kommer nära någon eller är med om att någon visar närhet och förståelse. När detta händer kan det vara lätt för klienten att tro att det är kärlek det handlar om och att det automatiskt kommer att leda till ett förhållande. Författarna menar att de professionella som arbetar inom missbruks- och beroendevård måste kunna se detta och prata om det med klienten, att informera klienten om att det är bra att klienten känner som han/hon gör, men att det är en del av processen att bli drogfri som klienten går igenom.

Nilsson och Heijbel (1985) skriver att företeelsen att en professionell inleder ett förhållande med en klient inte är helt ovanligt, samtidigt menar de att det är ytterst få som slutar lyckligt. Författarna ger uttryck för att dessa förhållanden handlar om utnyttjande från den professionellas sida vilket även gör att klienten får sina tidigare erfarenheter av att bli utnyttjad bekräftad. Författarna menar att om man ser den professionellas roll som en förälders och klientens roll som barnets i en behandlingssituation är ett sexuellt förhållande att likna vid en form av våldtäkt eller incest; det är ett fullkomligt övergrepp på klienten och är ytterst oprofessionellt. Nilsson och Heijbel (1985) menar att det pågår ett spel mellan professionella och vissa klienter där den professionella gärna vill ha och får bekräftelse av klienten, exempelvis på att vara en attraktiv kvinna. Båda spelar med i ett hemligt spel som ingen annan har insyn i. När detta sker är det emellertid alltid på den starkes villkor och till klientens nackdel. Det blir ett spel och ett beteende baserat på att den professionellas behov skall bli tillfredsställda på bekostnad av klientens välmående och behandling. Författarna menar att detta, även om den professionella inte alla gånger är medveten om konsekvenserna, är maktmissbruk (Nilsson & Heijbel 1985).

Lennéer-Axelsson (1996) kallar denna företeelse där den professionella ingår i ett privat förhållande med en klient för ”Romeo och Julia-effekten”. Hon menar att denna kärlek, och i förlängningen även själva förhållandet, är något förbjudet och omöjligt. Det ligger en utmaning i denna typen av förhållande som ger en spänning och förstärker känslorna individerna känner för varandra. Författaren ger fler exempel på förbjuden kärlek och skriver att ett förhållande mellan exempelvis en yngre man/äldre kvinna, läkare/patient och lärare/elev också ingår i denna kategorin. Lennéer-Axelsson (1996) menar att denna typen av förhållande är gränsöverskridande och att detta utmanar och provocerar omgivningen, någonting som lätt händer när människor går utanför sina förväntade roller (Lennéer-Axelsson 1996).

Internationell forskning.

Internationell forskning och studier har varit lättare att hitta där det förefaller sig finnas mer skrivet om denna företeelse. Det finns artiklar om både kvantitativa och kvalitativa studier som gjorts på området både när det gäller missbruks- och beroendevården, men även socialt arbete som stort. Jag avser beskriva några av de artiklarna jag har kommit över och som jag anser vara relevanta för mitt uppsatsämne och min analys.

En intressant upptäckt jag har gjort under litteratursökningen är att det i internationell litteratur finns ett begrepp som definierar själva företeelsen när en professionell ingår i ett privat förhållande med en klient, någonting som jag inte funnit i den svenska forskningen. Begreppet ”dual relationship” används och beskrivs förekomma när den professionella antar två olika roller, antingen samtidigt eller i följd, gentemot en klient (Doner Kagle & Northrup Giebelhausen 1994; St. Germain 1996; Chapman 1997; Reamer 2003).

I en artikel om missbruks- och beroendevård skriver Chapman (1997) att de professionella måste bli mer medvetna om vilka etiska komplikationer och konsekvenser ett privat förhållande med en klient kan innebära. Chapman (1997) menar att det finns flera etiska farhågor att ta hänsyn till när det gäller detta och nämner speciellt faran för att klienten kommer till skada genom att utnyttjas även om den professionella inledningsvis tror att klienten får den hjälp denne behöver genom förhållandet. Chapman (1997) skriver att den professionella har ett maktövertag som alltid kommer att påverka ett framtida förhållande eller vänskap med en klient och den professionella skulle kunna, även om det är omedvetet, använda sin makt på ett exploaterande sätt. Vidare menar författaren att frågan om sekretess inte går att undvika i dessa situationer eftersom den professionella besitter information om klienten som denne inte skulle ha haft tillgång till i det fallet deras vänskap eller kärleksrelation inte hade sin grund i individernas bestämda roller; den ena som professionell och den andre som dennes klient. Genom detta, menar författaren, kommer den professionella att alltid ha ett övertag.

Chapman (1997) diskuterar att det även finns de som inte vill att det skall finnas något förbud mot denna typen av dubbla förhållanden och som menar att ett sådant förbud är godtyckligt och onaturligt. Författaren diskuterar också hur denna typen av förhållande kan påverka den professionella, någonting som inte många andra gör, vare sig i svensk eller internationell litteratur. Författaren skriver att det kan få stora konsekvenser även för den professionella att ingå i ett förhållande med en klient och menar att det exempelvis kan bli svårt och problematiskt att förbli objektiv gentemot klienten vilket även kan påverka hur den professionella utför sina arbetsuppgifter, exempelvis om den professionella börjar favorisera en specifik klient eftersom de är i ett privat förhållande. Chapman (1997) skriver att det också kan uppstå problem ifall förhållandet upptäcks och att den professionella troligtvis kommer att förlora sin trovärdighet gentemot sin arbetsplats, kollegor och framtida klienter. Chapman (1997) skriver att det alltid är den professionella som har det yttersta ansvaret för relationens integritet och för att klienten inte på något sätt kommer till skada inom den relationen de byggt upp. Författaren menar att den professionella har ansvar för att hålla sig informerad över vilka normer och regler som gäller på arbetsplatsen och att också informera klienten om vilka dessa är samt vilka rättigheter klienten har. Chapman (1997) tar upp vikten av att den professionella får rätt handledning och att det skall finns forum och möjligheter till att diskutera ämnen som dessa i ett sammanhang där de professionella inte känner sig dömda (Chapman 1997).

St. Germain (1996) skriver i en artikel att privata förhållanden med klienter ofta leder till juridiska processer där det utreds om den professionella har begått tjänstefel genom sitt agerande, även om förhållandet har initierats efter att den professionella relationen har avslutats. I likhet med Chapman (1997) menar St. Germain (1996) att relationen påverkar den professionellas objektivitet och på ett negativt sätt också påverkar klientens välmående. Författaren skriver att frågan när klienten slutar vara en klient är kontroversiell och att åsikterna går isär bland

professionella och styrelser ifall det skall finnas en tidsintervall på när en privat relation med en klient får uppstå. St. Germain (1996) skriver att det inte finns någon kod eller några etiska riktlinjer som förbjuder ett privat förhållande med en klient två år efter avslutat uppdrag men samtidigt menar författaren att föreningen National Alcohol and Drug Abuse Counselors (NAADAC) i USA har riktlinjer som säger att den professionella inte under några som helst omständigheter borde ingå i ett privat förhållande med en klient, även om uppdraget är avslutat. St. Germain (1996) har genomfört en kvantitativ studie om etiska övertygelser och beteenden med ett urval av certifierade alkohol- och drog terapeuter där det skickas ut två olika enkäter till en lika stor andel av urvalet. Resultaten visar på att majoriteten (52,6%) av de professionella som svarade på enkäterna (858 respondenter totalt) anger att de har haft egna erfarenheter av alkohol- och/eller narkotikamissbruk. Författaren menar att dessa professionella förmodligen också träffar på sina nuvarande och före detta klienter på olika möten och sammankomster för tillfrisknande alkohol- och drogmissbrukare. En aspekt som St. Germain (1996) menar behöver beaktas är vilken roll tillfrisknandet spelar i dessa professionellas förmåga att vara välfungerande i sitt yrke och att sätta sunda gränser för sina klienter. Kanske kan det vara så att inflytandet från exempelvis anonyma alkoholister, och andra liknande program, gör att den professionella är mer medveten om betydelsen av att sätta gränser gentemot sina klienter än andra professionella som inte har samma erfarenhet av missbruk (St. Germain 1996).

Doner Kagle och Northrup Giebelhausen (1994) skriver i sin artikel på ett likartat sätt som den ovan nämnda författaren gör om de privata relationer som professionella ingår i med sina klienter. Författarna menar att ett privat förhållande med en klient överskrider de etiska gränserna som yrket för med sig och tillgodoser den professionellas behov före klientens samt att ett sådant förhållande försämrar den professionellas omdöme. Författarna skriver att de professionella som ingår i privata förhållanden med sina klienter rationaliserar och förklarar detta med att situationen är såpass unik och speciell samt att klientens särskilda behov blir tillgodosedda. Doner Kagle och Northrup Giebelhausen (1994) menar, i likhet med Nilsson och Heijbel (1985), att dynamiken och effekterna av denna typ av förhållande kan liknas vid våldtäkt och andra typer av övergrepp. Författarna menar att även upptäckten av ett sådant förhållande liknar den när omgivning upptäcker övergrepp på exempelvis barn; upptäckten följer samma mönster och inkluderar aspekter som maktmissbruk, institutionell förnekelse av företeelsen och en tendens att skylla på offret. Klienter som varit involverade i denna typen av förhållanden kan känna mycket ilska och misstänksamhet gentemot andra människor och kan även uppleva problem med den egna identiteten och självkänslan.

Doner Kagle och Northrup Giebelhausen (1994) skriver att det säkerligen finns ett stort mörkertal när olika undersökningar kring ämnet presenterar sina resultat och menar att det säkerligen finns socialarbetare och professionella som förskönar sina svar eller som inte deltar i de olika undersökningarna alls. Författarna skriver att många forskare och författare har upplevt svårigheter med att genomföra sina

undersökningar och publicera resultat angående ämnet och att många av de mest erkända böckerna om etik inom socialt arbete inte tar upp ämnet alls eller framställer det som att privata förhållanden med klienterna är acceptabelt under vissa omständigheter, exempelvis om det privata förhållandet inte är ett sexuellt förhållande utan endast handlar om vänskap. I sin artikel skriver Doner Kagle och Northrup Giebelhausen (1994) att det finns mycket som tyder på att det är vanligare att professionella män ingår i ett privat förhållande med sina klienter än vad kvinnliga professionella gör. Här finns en skillnad gentemot den svenska litteraturen där Svensson (2007) menar att det omvända scenariot är mer vanligt, alltså att det är de kvinnliga professionella som ingår i privata förhållanden.

Doner Kagle och Northrup Giebelhausen menar att klienten är sårbar och uppsöker den professionellas hjälp, eftersom omständigheter i livet har gjort att detta är nödvändigt, och i och med detta förlitar sig klienten på den professionella, dennes omdöme och dennes förmåga att hjälpa klienten utifrån klientens intressen och inte utefter den professionellas egna behov. I likhet med Chapman (1997) menar Doner Kagle och Northrup Giebelhausen (1994) att när det professionella förhållandet börjar utvecklas till någonting annat har den professionella trots denna utvecklingen kvar sin makt men då utan att denna makt kan kontrolleras eller styras av professionell hållning och etik. Vidare skriver författarna att en professionell relation till klienten kan innehålla många av de egenskaper en vänskap innehåller, exempelvis uppmuntran, ärlighet, tillit och personlig utveckling. Dock är en vänskap mellan två individer alltid frivillig, vilket inte gäller i lika stor utsträckning för förhållandet mellan den professionella och klienten eftersom klienten har tvingats söka sig till den professionella på grund av särskilda omständigheter. Maktbalansen kommer aldrig att kunna jämnas ut av någon av parterna (Doner Kagle & Northrup Giebelhausen 1994).

Reamer (2003) menar i sin artikel att många av de problemen med privata förhållanden och gränsdragning gentemot klienter som uppstår inom socialt arbete är mycket mer subtila än de fall som ofta diskuteras och där den professionella utreds för tjänstefel. Reamer (2003) vill i sin artikel göra skillnad på gränsöverskridande och gränsöverträdelse (Reamer (2003) använder benämningarna boundary crossing respektive boundary violation). Författaren menar att gränsöverskridande i sig inte är oetiskt om det inte sker på ett sätt som medvetet är utnyttjande, manipulerande, vilseledande eller har inslag av tvång. Detta gränsöverskridande blir skadligt när den har negativa konsekvenser för den professionella och/eller för klienten. Reamer (2003) skriver att det kan vara till klientens fördel om den professionella exempelvis är måttligt självutlämnande och genom det kan bli en förebild för klienten. En gränsöverträdelse, i motsats till gränsöverskridande, sker då en professionell ingår i ett förhållande med en klient på ett sätt som är eller har intentionen att var utnyttjande, manipulerande, vilseledande och/eller har inslag av tvång. Detta i sig är en oetisk handling..

Även Reamer (2003) skriver att det i störst utsträckning är manliga professionella som ingår i relationer med sina kvinnliga klienter. Författaren skriver att det också

förekommer att kvinnliga professionella ingår i förhållanden med sina manliga klienter men att det sker i mycket mindre utsträckning. Reamer (2003) skriver i sin artikel att även om de flesta professionella förstår konsekvenserna av att bli involverad med en klient resonerar vissa professionella att ett sådant förhållande i sig inte är oetiskt utan istället visar på ett egalitärt och icke hierarkiskt synsätt till klienten och till sin profession. Vidare skriver författaren att ett vanligt förekommande argument är att känslomässigt mogna professionella och deras klienter är kapabla till att inleda en privat relation med varandra och att detta är ett bevis på att deras professionella kontakt varit lyckad och visar på klientens utveckling (Reamer 2003).

Professionellas förklaringar till deras privata förhållande med sina klienter är någonting som författarna Doner Kagle och Northrup Giebelhausen (1994) samt Chapman (1997) till viss del skrivit om.

Den professionella rollen.

I detta avsnittet vill jag ge en bild av vad litteraturen säger om den professionellas roll i yrkeslivet och vad för slags verktyg och kompetens som kan komma att behövas i relation till klienten. Jag har för avsikt att genom detta avsnittet också till viss del ge bakgrund till mitt ämne samt att återkoppla till detta avsnitt i min analys.

Relationen mellan den professionella yrkesutövaren och klienten beskrivs som en relation som alltid präglas av den professionellas maktposition och klientens beroendeställning (Holm 2001; Skårner 2001). Akademikerförbundet SSR (2011) skriver, i sitt dokument om etiska koder och riktlinjer, också om den makt som den professionella har i sitt yrke, att klientens underläge kan vara påtaglig och just därför borde den professionella vara etisk i sitt handlande och bemötande. De menar även att en etisk kod är vägledande för den professionella så att denne kan utföra ett kompetent arbete och kunna föra etiska resonemang (SSR 2011). Holm (2001) skriver att för att skydda klienten i det utsatta läge denne befinner sig i behöver den professionella en uppsättning etiska riktlinjer, som författaren sammanfattar i begreppet professionell hållning. Sammanlänkat med detta skriver Holm (2001) även om ett professionellt bemötande i vilket det ingår att möta klienten med respekt, uppmärksamhet, empati och medkänsla och att det är bland annat detta som skiljer de professionella från amatörerna i socialt arbete (Holm 2001). Författaren skriver även om att den professionella behöver ha empati för klienten och kunna bemöta denna utifrån den förståelse empati ger för andras känslor (Holm 2001). I enighet med Holm (2001) anser även SSRs (2011) koder att det i socialt arbete som stort finns en viktig skyddstanke, nämligen att ge klienten skydd mot övergrepp och kränkningar. Författarna till SSR:s (2011) riktlinjer menar även att en socialarbetare aldrig får utnyttja klientens beroendeställning till egen vinning eller fördel (SSR 2011).

Författarna Melin och Näsholm (1998) skriver att mötet med klienten måste grundas på respekt för människans värde och möjlighet till förändring och

utveckling. De menar att den professionella inte skall se klienten som ett passivt objekt utan istället som ett aktivt subjekt som har förmåga till eget ansvar och kan göra positiva och produktiva val för sig själv (Melin & Näsholm 1998). Bernler, Johnsson och Skårner (1993) beskriver också relationen som asymmetrisk eftersom den professionella och klienten förhåller sig till varandra på olika sätt och menar att detta är en grundförutsättning för relationen (Bernler, Johnsson & Skårner 1993). Holm (2001) ger en liknande beskrivning och skriver även att den professionella inte kan ställa samma krav på klienten som denne kan ställa på den professionella, vilket innebär att klienten skall kunna ställa krav på ett professionellt förhållningssätt, vilket den professionella alltså inte kan kräva av klienten i dennes utsatta situation. Genom detta är alltså relationen asymmetrisk, ojämlig och inte ömsesidig (Holm 2001). Holm (2001) menar även att den professionella måste ge klienten företräde i relationen genom att den professionella känner sina egna behov och känslor såpass mycket att dessa inte levs ut i kontakten med klienten och tar överhanden. Författaren menar att ju större självkänedom den professionella har, desto större blir chansen för att denne uttrycker känslor som uppkommer i kontakten med klienten inom ramarna för en professionell hållning (Holm 2001).

Även Melin och Näsholm (1998) skriver om självkänedom, med inriktning på missbruks- och beroendevården, och menar att detta är värdefullt och viktigt för den professionella att ta fasta på. De menar att det är till stor hjälp för den professionella att veta hur denne reagerar och blir påverkad av egna erfarenheter, känslor och behov för att på bästa sätt kunna använda sina kunskaper till att hjälpa klienten. Författarna betonar även att det är minst lika viktigt för den professionella att kunna skilja på vad som är hans/hennes egna känslor, reaktioner och behov och vad som är klientens (Melin & Näsholm 1998). Bernler et al. (1993) har liknande beskrivningar av samspelet mellan den professionella och klienten där författarna menar att den professionella måste kunna dela sitt engagemang till klienten genom att dels uppmärksamma vad som händer mellan dem båda utifrån, men att även kunna vara i stunden med klienten och lyssna, handla och samspela med denne (Bernler et al. 1993).

Melin och Näsholm (1998) anser att det finns ett krav på den professionella att vidhålla en professionell hållning, som för författarna innefattar kunskap, erfarenhet, personlig mognad och förmågan att pendla mellan inlevelse och distans (Melin & Näsholm 1998). Denna syn stämmer väl överens med det som dels Holm (2001) skrivit om den professionella hållningen och som även Bernler et al. (1993) har tagit upp. Författarna Melin och Näsholm (1998) skriver om vikten av att den professionella reflekterar över hur förankrat hans/hennes eget liv är. De menar att eftersom arbetet med klienter som missbrukar kan vara mycket påfrestande behöver den professionella ett eget liv där dennes egna behov blir tillfredsställda. Författarna ger exempel på att det i den professionellas liv behöver finnas relationer som fyller viktiga funktioner, att den professionella har fritidsaktiviteter samt även tid för reflektion och vila. Författarna menar även att de viktigaste delarna i livet skall ske i privatlivet och inte i yrkeslivet samt att

arbetet och relationen med klienterna aldrig får utgöra en större del av den professionellas liv (Melin & Näsholm 1998).

Bernler et al. (1993) skriver att relationen inte endast är hjälpen men att den även måste bära hjälpen. Relationen blir för författarna en förutsättning för behandling; finns där ingen relation finns ingen behandling heller. Författarna menar att det är en hjälp för klienten att överhuvudtaget etablera en relation till den professionella (Bernler et al. 1993). Skårner (2001) beskriver relationen på ett likartat sätt och menar att relationen mellan behandlare och klient som någonting som både är och bär behandlingen (Skårner 2001). Skårner och Regnér (2003) menar att genom att klienten kan skapa och bibehålla relationen till den professionella kan klienten utveckla sin förmåga att knyta an och bibehålla andra sociala band. Även här omnämns relationen mellan professionell och klient som bärande och att denna skall präglas av tillit, närhet och respekt (Skårner & Regnér 2003). Både Bernler et al. (1993) och Skårner (2001) beskriver alltså en dubbelhet i hjälprelationen och menar att denna både är yrkesmässig och medmänsklig och att denna dubbelhet finns inbyggd i relationen från början (Bernler et al. 1993; Skårner 2001).

Som jag nämnde ovan skriver Holm (2001) att den professionella behöver en uppsättning etiska riktlinjer för att skydda klienter i deras utsatta läge (Holm 2001). Alltså präglas det sociala arbetet även av etik.

Författarna Henriksen och Vetlesen (2001) beskriver hur etik gör sig gällande i bland annat socialt arbete. Författarna skriver inte endast om etik i socialt arbete utan om etik i arbete med människor, vilket innefattar många yrkeskategorier, dock finns det mycket som är värt att tillvarata även när det gäller missbruks- och beroendevård. Författarna skriver att den professionella behöver ha en förståelse för vad det kan innebära för någon att söka andras hjälp, insats och/eller expertis, att vara beroende av någon, som klienten är av den professionella, kräver att den professionella respekterar klientens integritet och värde (Henriksen & Vetlesen 2001). Författarna menar att den professionella behöver göra en bedömning av vad som är rätt att göra för just den klienten i den specifika situationen och menar att den professionella framför allt behöver lyssna till den personen ärendet gäller (Henriksen & Vetlesen 2001). Författarna skriver att etik inte kan fångas i regler men menar samtidigt att yrkesutövaren behöver lära sig sin institutions regler och rutiner då dessa kan vara av etisk art som entydigt talar om när någonting inte är tillåtet. Författarna menar att individen måste kunna se sin roll och göra bedömningar av sina handlingar utifrån en överordnad helhet (Henriksen & Vetlesen 2001). I SSR:s (2011) dokument om etiska koder står det även att yrkesutövaren företräder professionen och bör agera därefter (SSR 2011). Detta skulle kunna innebära att den professionella funderar och reflekterar över hur hans/hennes handlingar ses utifrån och hur dessa kommer att spegla hela arbetsplatsen och kollegorna.

Henriksen och Vetlesen (2001) menar att etik huvudsakligen uppstår i konkreta erfarenheter och i reflektionen över erfarenheterna. De menar alltså att etik är något som uppkommer när den professionella, försöker lösa konkreta problem och sätta in dessa i ett sammanhang. Det handlar för den professionella om att vara involverad i situationen och att kunna se vad som står på spel för klienten i den situation som denne befinner sig i. Denna förmåga att vara involverad, menar Henriksen och Vetlesen (2001), betyder att den professionella måste känna sig själv och sina egna förutsättningar; genom att lära känna sig själv kan den professionella utvecklas till att bli en mer kompetent etisk yrkesutövare (Henriksen & Vetlesen 2001). Även Holm (2001) samt Melin och Näsholm (1998) pratar om vikten av självkännedom i socialt arbete, som jag nämnde ovan.

Henriksen och Vetlesen (2001) skriver om begreppet ”projektiv identifikation” och förklarar att det sker när någon placerar vissa känslor eller tillstånd hos en annan individ och att detta yttrar sig i ett grundläggande behov av avlastning; individen blir av med svåra och tunga känslor genom att placera dem hos någon annan. Denna någon skulle kunna vara en klient och mottagaren för känslorna, mottagaren för projektiv identifikation, den professionella. Författarna menar att denna företeelse dagligen förekommer i arbetet med människor och ingår i den professionellas roll (Henriksen & Vetlesen 2001). Det som även tydligt framkommer är att den professionella behöver ha strategier för att kunna hantera projektiv identifikation. Författarna skriver att det kan finnas tillfällen inom socialt arbete, i arbetet med människor överhuvudtaget, att klienten gör detta på ett sätt som är manipulativt och kanske till och med gränslöst för att få det de vill ha. Den professionella får inte acceptera klientens definition av denne själv, menar författarna, eftersom den professionella riskerar att förlora sig själv i mötet med klienten genom att gå in i en roll som han/hon fått av klienten (Henriksen & Vetlesen 2001). Den professionella måste alltså kunna sätta gränser för klienten för att bibehålla sitt professionella förhållningssätt och etik. Författarna skriver även att den professionella i dessa situationer tjänar på att prata om och diskutera händelserna med kollegor eller en eventuell handledare för att få perspektiv och insikt i hur denne bäst hanterar situationen som uppstått (Henriksen & Vetlesen 2001).

3. Teori.

I detta avsnittet vill jag redogöra för den teorin jag har valt att analysera mitt empiriska material utifrån samt redogöra för de begrepp jag kommer att använda mig av vid analysen.

Teoretisk utgångspunkt.

Jag har valt att analysera mitt material utifrån det Goffman (2009) skriver om den interaktionistiska teorin i boken *Jaget och maskerna*. Goffman (2009) använder sig av teaterföreställningens perspektiv och dramaturgiska principer med vilka han beskriver vardagslivets samspel där individer agerar som skådespelare med sin närmiljön som publik. Goffman (2009) gör skillnad på ett framträdande på scen och ett framträdande i det verkliga livet och menar att framträdanden på scen är påhittade och välrepeterade företeelser medan företeelserna i verkliga livet är just verkliga och inte alls lika välrepeterade. Goffman (2009) menar att ett framträdande på scen innehåller tre parter; skådespelaren som framträder, de andra skådespelarna som agerar med och mot denne och publiken som tittar på. I verkliga livet är det bara två parter som interagerar; en individ spelar en roll som är anpassad till de andras roller, samtidigt som dessa andra även utgör publiken. Tillsammans med publiken försöker individen att presentera en särskild bild av sig själv genom att försöka styra det intryck andra får av honom/henne. Goffman (2009) skriver att individen ibland handlar på ett genomgående beräknande sätt, för sin egen vinning, och uttrycker sig på ett visst sätt endast för att skapa ett intryck som gör att de andra reagerar på ett speciellt sätt. Andra gånger, menar författaren, kommer individen inte vara medveten om att han handlar på ett beräknande sätt eftersom individen uttrycker sig eller agerar på ett sätt endast för att det är accepterat inom gruppen eller den sociala situationen individen befinner sig i. I detta fallet agerar inte individen endast för att han vill uppnå någon särskild reaktion hos de andra utan mer för att fortsättningsvis vara accepterad av gruppen (Goffman 2009).

Goffman (2009) menar att syftet med individens framträdande inför andra är att presentera sig själv i ett så fördelaktigt ljus som möjligt och att framställa sig själv på ett sätt som stämmer överens med de normer och regler som gäller för situationen och för den rollen individen spelar. Individen skapar en idealiserad bild av sig själv inför andra genom att alltid visa upp rätt åsikter, rätt normer och rätt attityd; att alltid agera på ett adekvat sätt för vad den specifika situationen kräver. Författaren menar även att vissa i publiken aldrig kommer att misstänka att deras intryck av individen är styrda genom dennes handlingar och sätt att uttrycka sig på. Andra kommer dock misstänka att individen manipulerar sin publik och kommer att leta efter de sidorna i individens beteende som denne ännu inte kontrollerar fullt ut eller kan kontrollera alls (Goffman 2009). Om individen skall lyckas med sitt framträdande måste publiken känna förtroende och lita på att individen är uppriktig, trots det behöver individen inte alls vara uppriktig utan framträdandet behöver endast genomföras på ett uppriktigt och övertygande sätt. Det räcker alltså inte med att bara besitta olika attribut utan individen måste även agera och upprätthålla normerna som finns inom den sociala gruppen och

beroende på vilken social situation individen befinner sig i spelar denne olika roller. Goffman (2009) menar att varje individ med sociala egenskaper har en moralisk rätt att förvänta sig att bli behandlad på ett lämpligt sätt av andra människor. Om någon med sitt sätt att uttrycka sig och/eller agera presenterar sig själv på ett visst sätt bör individen också vara den han/hon utger sig för att vara. Författaren menar att denna moraliska aspekt spelar en stor roll för publiken när det visar sig att individen har bedragit dem. Ju skickligare en bedragare är desto svagare bli publikens moraliska samband mellan ett äkta framträdande och ett spelat framträdande (Goffman 2009).

Goffman (2009) skriver också om det han kallar teamframträdanden; när en samling individer, exempelvis en arbetsgrupp eller en grupp i skolan, samarbetar i ett framträdande. Det händer ofta att medlemmarna i en sådan grupp kan bli tvungna att ta på sig roller de i vanliga fall inte hade gjort för att förstärka och/eller bevara det allmänna intrycket av gruppen. Varje individ behöver dock spela sin roll på ett övertygande sätt för att inte förstöra det intryck gruppen som helhet vill skapa, men varje individ inom gruppen har möjlighet att sabotera framträdandet genom att agera på ett sätt som inte är förenligt med sin roll. Författaren skriver att det som gruppen inte vill att publiken skall veta måste alla i gruppen kunna hålla hemligt. Genom detta kan det finnas olika typer av hemligheter som kan skada gruppen om de avslöjas. Hemligheterna kan göra att de enskilda individerna i gruppen blir med förtroliga med varandra, samtidigt som hemligheterna också kan bli någonting som används mot gruppen av en enskild och/eller enskilda individer inom gruppen, avsiktligt eller oavsiktligt, för att förändra bilden gruppen har skapat sig (Goffman 2009).

Goffman (2009) menar att gruppmedlemmarna är förenade med varandra genom ett ömsesidigt beroende eftersom varje individ inom gruppen måste lita på att ingen i gruppen uppträder på ett oriktigt sätt eller avslöjar hemligheter och genom det saboterar för hela gruppen. Författaren menar att exempelvis en yrkeskodex är någonting som på ett informellt sätt har vuxit fram inom en grupp för att bevara yrkesfasaden inför klienterna. För att hålla fast vid en viss fasad kommer gruppen välja att inkludera sådana individer som går att lita på och som också kommer att upprätthålla fasaden. Det är viktigt för gruppen att ha en stark lojalitet och solidaritet individerna emellan för att värja sig mot att någon gruppmedlem är illojal. Teamet måste dock, menar Goffman (2009), hålla sättet de samarbetar på hemligt om gruppens framträdande skall vara effektivt och trovärdigt för publiken (Goffman 2009).

Goffman (2009) skriver om det han kallar främre och bakre region i samband med den rollen och framträdandet individen eller gruppen utför. Den främre regionen är en plats där individen eller gruppen framhäver sina positiva sidor och undertrycker sådant som kan skada andras intryck av individen eller gruppen. I den bakre regionen kommer de sidor som undertryckts i den främre regionen fram och här kan individen eller gruppen även planera och utforma sina uppträdanden

på ett sätt så att de fortsättningsvis framställer individen eller gruppen på ett fördelaktigt sätt (Goffman 2009).

Gruppen som exempelvis samarbetar för att upprätthålla en viss fasad gör detta i den främre regionen där publiken finns, exempelvis andra grupper eller klienter, men vad gruppen i enskilt pratar om i exempelvis fikarummet ser inte publiken, vilket gör att detta blir den bakre regionen; som bara är avsedd för gruppen. Gruppmedlemmarnas förtroende för varandra kommer till uttryck i den bakre regionen genom att man delar med sig av hemligheter och här kan även sådana ageranden tillåtas som inte tillåts i den främre regionen där publiken kan se dem (Goffman 2009).

4. Metod.

I denna delen redogör jag för hur jag har gått tillväga i utförandet av min uppsats. Jag redogör för uppsatsens alla delar och beskriver hur jag har avgränsat mitt ämne och gjort mitt urval, min sökning efter tidigare forskning och litteratur, hur jag har genomfört mina intervjuer, vad jag anser om uppsatsens trovärdighet och vad jag har haft för etiska överväganden. Som metod att analysera mitt material med har jag valt Goffmans (2009) interaktionistiska teori.

Angreppssätt och avgränsningar.

Jag valde tidigt att jobba med en kvalitativ metod eftersom jag ansåg att den metoden passade mina frågeställningar bäst. Det jag ville uppnå med intervjuerna var att få mina intervjupersoners perspektiv på företeelsen och få ta del av deras egna erfarenheter. Detta har jag svårt att se att jag hade kunnat göra i samma utsträckning genom enkäter med en kvantitativ metod. Att göra en kvantitativ uppsats med samma frågeställningar hade även inneburit tidsmässiga svårigheter. Jag har svårt att se att jag hade kunnat bearbeta ett större kvantitativt material på egen hand och eftersom jag ville skriva uppsatsen själv så var det egentligen aldrig något alternativ.

Jag har valt att intervjua kvinnor inom missbruks- och beroendevården som arbetar på olika verksamheter. Det har av en slump blivit så att endast kvinnor har blivit tillfrågade, men det representerar ju även det demografiska förhållandet, som Svensson (2007) tar upp (se tidigare forskning), dels på socionom utbildningen och dels i arbetslivet. Jag vill förtydliga att detta är min uppfattning om förhållandet mellan kvinnor och män i arbetslivet och inom socialt arbete; då jag inte har för avsikt att presentera statistik som visar på hur den fördelningen ser ut. Som jag har nämnt tidigare, så är jag intresserad av frågor som rör missbruks- och beroendevården och ville gärna få med den aspekten i min uppsats.

Under uppsatsens gång har jag avgränsat min frågeställning och till viss del också ändrat den. När jag började formulera min frågeställning tyckte jag att det vore intressant att ha med maktaspekten och då även inkludera en maktteori i min analys, eftersom det finns en väsentlig maktskillnad mellan en professionell och dennes klient. Jag hade även en fråga som handlade om hur de professionella blir påverkade av sitt yrke.

Frågorna om makt strök jag relativt tidigt, både i frågeställningen och i min intervjuguide, eftersom jag gjorde bedömningen att jag inte skulle hinna med att ta med också den aspekten. Dock finns frågorna vad gäller hur den professionella blir påverkad av sitt yrke kvar i min intervjuguide. Jag förstod först efter jag hade genomfört alla intervjuerna att jag inte tar upp den professionellas påverkan nämnvärt i tidigare forskning och jag hade egentligen inte heller tänkt skriva om den aspekten i min analys. Hur den professionella blir påverkad av sitt yrke och av att jobba med missbruk- och beroende kändes efter mina intervjuer som ett helt separat ämne och därför valde jag att ändra min frågeställning till det som presenteras ovan, och som är, som jag ser det, kärnan i min uppsats. Frågorna om

hur den professionella själv tycker att den har blivit påverkad av sitt yrke finns dock fortfarande med i min intervjuguide eftersom frågorna ställdes till alla intervjupersoner.

Litteratursökning.

Jag har under uppsatsens gång sökt efter relevant litteratur och forskning, både svensk och internationell. Jag har gjort sökningar i Göteborgs Universitetsbiblioteks databas GUNDA och i Libris. Jag har även gjort sökningar i databaserna Social services abstracts, Sociological abstracts, Academic Search Elite samt i Pro Quest database som söker i åtta olika databaser åt gången. Min handledare, Ulla-Carin Hedin, har även tipsat och gett förslag på författare och litteratur som hon tänkte kunde vara relevant för min uppsats, vilket har varit till stor hjälp. Jag har även letat efter utredningar och undersökningar på olika myndigheters hemsidor, däribland Socialstyrelsen, Statens Institutionsstyrelse (SiS) och Statens offentliga utredningar (SoU).

Några av de sökord som jag mest frekvent använt mig av är: missbruksvård, relationer, yrkesetik, socialtjänst, behandling, narkotikamissbruk, dual relationship, social work, substance abuse, treatment, professional demeanor, informal relationship, client, staff. Sökorden har jag på olika sätt kombinerat i sökfälten på ovan nämnda hemsidor för att göra sökningen så avgränsad som möjligt.

Intervjuer och genomförande.

Intervjupersonerna valdes dels utifrån mina egna kontakter och dels efter förslag från min handledare Ulla-Carin Hedin. Intervjupersonerna tillfrågades via mail ifall de ville delta i uppsatsen och bli intervjuade av mig. Mailet innehöll min frågeställning och jag bad dem även att kontakta mig ifall de hade frågor eller funderingar. Jag konstruerade en semistrukturerad intervjuguide genom att fundera över vad jag ville fråga mina intervjupersoner, vad jag ville få ut av intervjuerna och hur jag kunde formulera frågorna på bästa sätt för att uppnå detta. Jag skrev ner en hel del frågor som jag sedan gick igenom med min handledare och tillsammans diskuterade vi vilka frågor som var relevanta samt vilken ordning frågorna skulle ha. Till varje intervju hade jag med mig min intervjuguide som mest fungerade som ett stöd för mig och gjorde att jag under själva intervjuerna kunde vara flexibel och till viss del avvika från mina frågor när det behövdes. Att intervjuguiden var semistrukturerad gjorde även att jag kunde vara uppmärksam på vad intervjupersonen berättade om, följa dennes tankegång och ställa relevanta följdfrågor (Bryman 2011).

Jag genomförde sedan fyra intervjuer på cirka en (1) timme vardera. Tre utav mina intervjuer genomfördes på intervjupersonernas arbetsplats, på deras kontor och i personalrummet. En utav intervjuerna genomfördes i ett grupprum som jag hade bokad på kurs- och tidningsbiblioteket eftersom den intervjupersonen inte hade tillgång till egen lokal. Intervjuerna har spelats in med hjälp av en diktafon, ljudkvaliteten har genomgående varit bra och jag har inte haft några problem med att i efterhand höra vad mina intervjupersoner har sagt. Jag genomförde en

testintervju innan jag gjorde min första intervju för att lära mig hur diktafonen fungerar och för att kontrollera kvalitén på inspelningen (Dalen 2008).

Jag upplever också att jag har fått bra kontakt med samtliga av mina intervjupersoner och upplever att de varit väldigt tillmötesgående och uppriktiga i sina intervjuer. De har delat med sig av sina erfarenheter och upplevelser kring mitt ämne och genom detta gett mig ett rikt material att jobba med. Jag upplever även att intervjuerna har varit trevliga att genomföra och att stämningen har varit lättsam och öppen. Samtliga av mina intervjupersoner har även visat ett genuint intresse för ämnet och frågat mig om det, vilket också ledde till att vi innan intervjuerna kunde samtala lite kring ämnet. Intervjupersonernas intresse bidrog säkerligen till att samtliga intervjuer blev väldigt användbara för min del.

Relativt snart efter avslutad intervju transkriberades samtliga intervjuer. I både Bryman (2011) och Kvale och Brinkmann (2009) ges det exempel på transkriberingar som markerar när det finns överlappningar i talet, när intervjupersonen betonar ett visst ord, när intervjupersonen tar en paus mellan orden osv (Bryman 2011; Kvale & Brinkmann 2009). Jag har dock valt att inte göra på detta sättet eftersom jag gjorde bedömningen att en sådan transkribering skulle vara alltför tidskrävande. Jag ställde frågan till min handledare, om det går för sig att endast transkribera de delar av intervjuerna som jag har tänkt analysera och ha med som citat. Detta tyckte hon gick bra och var någonting som hon själv hade gjort. Jag har alltså ordagrant transkriberat de delar av intervjuerna som jag tyckte var intressanta och relevanta för min analys.

Analysmetod.

Under arbetets gång har jag inte medvetet utgått från någon specifik intervjuanalys. Detta har medfört vissa svårigheter när jag velat beskriva min analysmetod. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver flera sätt att analysera en intervju på och vid en noggrann läsning av de olika analysmetoderna som författarna tar upp lyckades jag ändå hitta en metod som jag tycker stämmer överens med det sätt jag har analyserat mina intervjuer på. Författarna skriver bland annat om ett eklektiskt och ett teoretiskt sätt att analysera intervjuer. Det eklektiska sättet innefattar att den som läser intervjuerna skapar sig ett allmänt intryck av dessa och kan sedan, genom att läsa om intervjuerna igen, hitta speciellt intressanta avsnitt, teman, attityder och exempelvis metaforer i intervjuerna. Den teoretiska analysen innefattar att analysen sker genom en teoretisk tolkning av intervjuerna. Kvale och Brinkmann (2009) menar att den som läser igenom intervjuerna kan, för varje läsning, fundera över intressanta teman och skriva ner tolkningar med teoretisk inriktning (Kvale & Brinkmann, 2009).

Jag upplever att det är dessa två analysmetoder jag jobbat med när jag analyserat mina intervjuer. Mestadels har jag jobbat med den eklektiska analysmetoden och genom att flera gånger lyssna igenom de genomförda intervjuerna har jag kunnat

identifiera sådana teman, avsnitt och citat som jag har upplevt varit relevanta för min analys.

Genom att jag hade läst på om Goffmans (2009) interaktionistiska teori upplevde jag det som att den ständigt var närvarande i min intervjuanalys. Varje gång jag läste intervjuerna kunde jag koppla det som mina intervjupersoner beskrev och berättade om till teorin och till de begrepp som ingår i den.

Trovärdighet.

Validitet handlar om giltigheten och styrkan i undersökningen och visar på om man verkligen har mätt det man avsett att mäta. Reliabilitet handlar om tillförlitligheten till resultatet och att undersökningen kan genomföras av andra forskare vid andra tidpunkter med samma resultat (Kvale & Brinkmann 2009). Eftersom uppsatsen är kvalitativ och baserad på intervjuer med yrkesarbetande kvinnor kan det vara svårt att uppnå reliabilitet. Mycket av det mina intervjupersoner har sagt kan säkerligen tolkas på andra sätt vilket också gör att någon annan inte nödvändigtvis kommer fram till samma resultat som jag har gjort. På grund av detta går det alltså inte att garantera samma resultat om någon annan genomför en liknande undersökning. Det jag istället eftersträvar är att genom att redogöra för hur jag har gått tillväga i uppsatsen, genom att beskriva alla delar av min uppsatsprocess, genom att reflektera över vilken roll min egen förståelse spelar och genom att presentera och analysera min empiri blir uppsatsen genomskinlig. Genom att besvara mina frågeställningar strävar jag efter att uppnå validitet samt strävar efter att ge läsaren möjligheten att själv kunna bilda sig en uppfattning av mina resultat och bedöma hur jag har kommit fram till mina slutsatser och om de är trovärdiga (Winther Jörgensen & Phillips 2002).

Etiska överväganden.

Eftersom uppsatsen handlar om ett ämne som kan vara känsligt så var det viktigt för mig att intervjupersonerna var medvetna om mitt syfte och min frågeställning, allt annat skulle vara etiskt oriktigt. I samband med att intervjupersonerna via mail tillfrågades om de ville delta fick de även en beskrivning av vad min uppsats handlar om samt frågeställningarna (Bryman 2011; Kvale & Brinkmann 2009). Då mina intervjupersoner inte är offentliga personer och jobbar med utsatta människor, i vissa fall på skyddade boenden, ville jag garantera intervjupersonernas anonymitet. Det kommer alltså i uppsatsen inte att framgå vem jag har intervjuat, vilken befattning personen har eller vart personen jobbar, utan jag kommer istället att ge en mer generell beskrivning av arbetsplatsen. Det finns flera skäl till detta, ett skäl är att ämnet kan anses vara så känsligt och att de personer som blev tillfrågade om en intervju eventuellt inte hade tackat ja om de inte hade vetat att de skulle vara anonyma. Ett annat skäl är att jag ville att intervjupersonerna skulle känna sig fria i sina svar utan att ha en tanke på att de senare blir granskade för sina svar (Bryman 2011; Dalen 2008). En annan anledning är att tyngdpunkten i uppsatsen inte ligger på vem som har sagt vad, utan tyngdpunkten ligger på, och det jag vill med uppsatsen, är att påvisa ifall förekomsten förekommer och ifall mina intervjupersoner har egna erfarenheter av

detta; det viktiga är alltså vad som sägs. Med anledning av detta är namnen som förekommer i min analys fingerade.

Genom att vidta dessa åtgärder vill jag försäkra mig om att deltagarna inte kommer till skada och att ingen information kan härledas tillbaka till dem. (Bryman 2011; Kvale & Brinkmann 2009).

5. Resultat och analys.

I denna delen presenterar jag resultaten av mitt empiriska material. Genom att hitta gemensamma teman i samtliga intervjuer har underrubrikerna i analysen växt fram; rubrikerna speglar alltså olika teman som samtliga intervjupersoner har pratat om och dessa teman återfinns även i min intervjuguide och till viss del i mina frågeställningar. Jag har genom mina intervjupersoner fått ett mycket rikt material att jobba med och har försökt att ta med så mycket som möjligt av detta i min analys. Citaten är ett urval av det rika materialet som intervjuerna gett mig.

Intervjupersonerna.

Jag börjar med att kort presentera de fyra intervjupersonerna:

Siv har jobbat på ett boende för kvinnor de senaste två åren. Behandlingen är inriktad på tolvstegsprogrammet och man jobbar med egenerfarenhet; personalen har alltså själva haft missbruks- och beroendeproblem. Klientgruppen är från 18 och uppåt med beroendeproblematik.

Boel har jobbat i tio år på ett boende för bostadslösa kvinnor. På boendet jobbar man miljöterapeutiskt vilket innebär att man använder vardagsituationer i pedagogiskt syfte. Klientgruppen är vuxna bostadslösa kvinnor utan särskild inriktning, vilket gör att personalen möter alla typer av problematik bland annat missbruk och beroende.

Dagmar har jobbat på det nuvarande boendet i åtta år och har i sin bakgrund även erfarenheter från sjukhusmiljö där hon har jobbat med missbrukare från och till i tio år. På boendet jobbar Dagmar med vuxna kvinnor med olika typer av problematik, inte endast missbrukare men det förekommer ofta.

Elsa jobbar idag med att skapa arbetstillfällen för människor som står långt ifrån arbetsmarknaden genom att starta upp olika sociala företag. Merparten av de som är anställda har egenerfarenhet av utanförskap i form av hemlöshet, kriminalitet, missbruk, långtidsarbetslöshet, psykisk funktionsnedsättning osv. Elsa har även erfarenhet av att jobba inom kriminalvården.

Professionellas privata känslor för klienterna.

Flera av mina intervjupersoner beskriver att de har haft privata känslor för sina klienter och att det rört sig om både positiva och negativa känslor. Boel beskriver en händelse där hon har haft starka känslor för en kvinna som hon var kontaktperson för. Kvinnan hade tagit en överdos men Boel hittade henne på sitt rum och på så sätt räddade hennes liv. När kvinnan flyttade ifrån boendet blev separationen svår för Boel. Kvinnan hörde av sig till henne efter flytten, samtidigt som Boel ville höra av sig till kvinnan men det kunden hon inte; det ingår inte i arbetsuppgifterna, speciellt inte efter att klienten flyttat.

”Men jag hade svårt att släppa henne för att hon berörde mig så starkt och vi fick en speciell relation och det blir ju en speciell relation när man har räddat livet på någon också.” (Boel)

Boel kunde alltså inte gå ut ur sin professionella roll och höra av sig till kvinnan trots att hon ville och trots att separationen var svår. Citatet visar att på Boels

arbetsplats har arbetsgruppen en tydlig norm och beskrivning av vad som inte ingår i den professionelles arbetsuppgifter, vilket också gjorde att Boel inte kunde höra av sig till sin före detta klient. Boel var ju en del av gruppen och hade tagit del av de rådande normerna och genom hennes agerande visar hon sin lojalitet med sin grupp (Goffman 2009).

Elsa uttrycker sig på följande sätt om när hon och klienten inte fått en bra start på behandlingsrelationen:

”Faktiskt bara ett par gånger som jag riktigt kan komma på. Alltså där det också verkligen var stop, för det har hänt ganska många gånger att jag har haft negativa känslor som har förbytt till positiva, men då har det oftast varit väldigt besvärliga klienter som jag har haft en ordentlig, alltså kanske inte alltid varit professionell med alla gånger. Med en av mina värsta killar hade jag ett gräl med i en trappuppgång, han stod högst upp och skrek om vilken jävla idiot jag var och jag stod längst ner och skrek upp åt helvete med all sekretess och allting, vi gapade på varann och sedan så blev det en väldigt bra behandlingsrelation. Min erfarenhet är att det oftast blir de bästa relationerna när man har haft en sådan utvädring.” (Elsa)

Elsas citat ger exempel på att relationen kan utvecklas trots en väldigt dålig start. Detta är också en beskrivning av hur Elsa försökte bevara sin yrkesroll i relation till klienten men gick av frustration ur sin roll för att sedan upprätta en behandlingsrelation till klienten som Elsa upplever blev ännu bättre både för henne och klienten. Dagmar beskriver i citatet nedan att negativa känslor också kan uppstå från klientens sida och vikten av att bibehålla sin roll som professionell.

”Näe, men jag är, jag tar det inte personligt och personkemin kan inte stämma med alla utan då var det hon som inte ville ha med mig att göra. Jag har aldrig känt att jag inte vill jobba med någon klient eller patient. De e klart att man någonstans, någon gång har kommit till att man bara skulle vilja spy på dom. Men då lämnar man ju ett tag men man finns kvar och så går man in igen. Men i regel så håller man ju den här gränsen, man gör det. Näe, men man lär sig, liksom det kan ju även vara med annan personal, med mina kollegor det här, men man håller den här rollen.” (Dagmar)

Citatet är ett tydligt exempel på det Goffman (2009) skriver om vilken roll man tar sig i gruppen och vilka normer som är accepterade av den gruppen. På Dagmars arbetsplats tillhör det normen att man som professionell agerar och reagerar på ett visst sätt. Även om Dagmar blir frustrerad så kan hon inte lämna klienten åt sitt öde utan får uttrycka sin frustration inne på exempelvis personalrummet, men går ändå sedan tillbaka till klienten och visar att hon finns kvar. Även gentemot kollegorna kan det vara så menar Dagmar, kanske blir man frustrerad på sina kollegor och det kan hända att man inte håller med dem emellanåt, men man håller ändå en professionell roll eftersom det är den normen och överenskommelsen gruppen har. Det kan också ses som att Dagmar handlar utifrån det professionella förhållningssättet och bemötandet som Holm (2001) beskrivit. Det jag tycker mig se i Dagmars agerande är att detta är en grupp som har en stark överenskommelse mellan sig om vilka normer och beteenden som är accepterade och att gruppmedlemmarna agerar utefter de normerna och är lojala i den bilden som gruppen vill visa upp. Gruppen vill exempelvis inför klienterna som bor på boendet, men också inför de andra gruppmedlemmarna, visa upp en stark och enig grupp. Individerna vill även inför gruppen visa att denne är lojal med gruppen (Goffman 2009).

Boel beskriver att också hon varit med om att känna både positivt och negativt gentemot klienten och att det finns saker som hon kan ha svårt för att hantera.

”Jag tänker att jag har varit med om både och. Att det har varit personer som har varit otroligt svåra att bemöta eller som väckt stark irritation där jag har varit tvungen att jobba mycket med mig själv för att inte agera på det och som säkert har berört någonting i mig, ja något gammalt sår eller någonting. För så är det, eller vissa beteenden, jag kan ha svårt, om någon är högljudd kan jag bli irriterad.” (Boel)

Boels citat ovan är ett bra exempel på hur man som professionell kan ha svårt för att hantera olika beteenden eller svårt för en klient om denne väcker någonting i en. Den professionella strävar efter att alltid vara professionell men är ändå bara människa och kan, som alla andra, ha svårt för olika saker hos olika människor. Boel tar upp att hon fått jobba mycket med sig själv vid vissa tillfällen för att bibehålla sin professionella roll. Att lära känna sig själv i sin professionella roll genom att bland annat jobba med sig själv är ju också någonting som många författare skrivit om som viktigt i socialt arbete (Henriksen & Vetlesen 2001; Holm 2001; Melin & Näsholm 1998). Att både klient och professionell i vissa situationer kan sätta igång något hos varandra är någonting som Siv pratar om.

”Vi kan ju säga det [till kollegor och inom arbetsgruppen] men vi får ju inte gå undan för det. Alltså vi får ju inte, alltså det är ju inte deras, alltså det kan ju trigga något men det får man ju ta bort, eller det får man ju bortse ifrån. Ja, det hände här med mig när hon, alltså det kan ju vara så, absolut. Eller likadant med klienten att jag märker att jag triggar något hos dom men jag får ju fortfarande stå kvar med vem jag är. Men det är klart att det kan vara jättetufft ibland när man har, när man känner det att det kanske inte funkar, för det är något som inte funkar. Men inom arbetsgruppen så pratar vi om det, absolut.” (Siv)

Siv menar på att det händer att klienten sätter igång något hos en själv men att man som professionell måste kunna bortse från det och inte agera på det i samspelet med klienten, i likhet med både Boels och Dagmars beskrivning ovan av att behöva agera på ett visst sätt för att bibehålla sin professionalitet. Även Sivs citat visar på vilka normer och ageranden som är accepterade i hennes grupp. I likhet med Boel och Dagmar, finns det ett accepterat agerande i gruppen gentemot deras medlemmar och gentemot publiken; visst kan den professionella bli irriterad och ”triggad” av en klient men det får aldrig gå ut över klienten, riskera den professionellas yrkesroll eller bilen gruppen skapar inför klienterna (Goffman 2009). Även Siv är inne på det som exempelvis Holm (2001) har skrivit om ett professionellt förhållningssätt.

Boels citat visar på vad som kan hända innan man lär känna sig själv i sin professionella roll.

”Att bli hissad det kan ju vara gott och svårt och att bli dissad kan ju vara jäkligt jobbigt. Och just det när man får en hemlighet, man får veta en hemlighet och det är bara du som vet det. Det är bara du som vet det för att det bara du som har kunnat lyssna på mig, den fällan har jag ju trampat i, absolut. Att man har blivit utvald och hyllad och fantastisk och där jag har gått in i och känt mig ganska fantastisk sen också och tyckt att jag var väldigt duktig ända tills jag förstått att alla andra också var det.” (Boel)

Boels citat visar på att den professionella kan gå in i en roll som denne fått av klienten om man inte känner sig själv eller klienten tillräckligt bra. Genom att klienten delar med sig av en hemlighet blir den professionella en helt fantastisk yrkesperson som är den första någonsin som har kunnat ta emot den här hemligheten. Henriksen och Vetlesen (2001) skriver om denna företeelse och att den professionella inte får acceptera klientens definition av denne själv eftersom denne då förlorar sig själv i mötet med klienten och går upp i en roll som han/hon fått av klienten (Henriksen & Vetlesen 2001). Goffman (2009) skriver att hemligheter kan skada gruppen. Hade det exempelvis inte visat sig att klienten hade sagt det hon sagt till Boel också till alla andra i arbetsgruppen, hade alla individer i arbetsgruppen gått runt med en hemlighet om sig själva att de alla är fantastiska på ett sätt som ingen annan är. Denna hemlighet hade på sikt kunnat orsaka slitningar och problem i gruppen och hade kunnat skada gruppens bild av sig självt eftersom individerna i gruppen känner att de är lite bättre än sina kollegor och till följd av detta möjligtvis också slutat agera som grupp (Goffman 2009).

Samtliga av intervjupersonerna uppger att de i varierande grad kan prata om detta, alltså om vad de har för känslor gentemot klienten, med arbetsgruppen och sina kollegor. Dock verkar det som att det är lättare att berätta att man irriterar sig på eller har svårt att hantera en klient än att berätta om att man har en väldigt bra och stabil relation. Sådär reflekterar Dagmar om detta.

”Det finns det väl egentligen, gör det inte det? [ett behov av att prata om det i arbetsgruppen] Men visst skulle det behövas att prata rent generellt runtomkring det. För att det kan ju uppstå fel känslor. Så det är nog rätt viktigt att man pratar om det, att det är någonting som ska diskuteras. Hur gör vi? Vad händer? Och det här.” (Dagmar)

Boel reflekterar över detta på följande sätt.

”Ja, ja det tror jag [att prata om de klienter man har svårigheter med] och kunna säga att hjälp mig i det, jag har svårt för att hantera henne, hon väcker mycket irritation i mig och så. Det är att vara professionell, att kunna säga det tror jag och att känna för mycket gott för någon är att vara oprofessionell. Det är ju rätt spännande. Egentligen tror jag inte att det är så, men det ses så. Uppenbarligen, eftersom jag uppenbarligen ser det så. Risken eller oprofessionaliteten kan ju ligga i att det är ju någonting som är för ens egen skull, det är för min vinning. Det är jag som vinner på att den här personen hyllar mig.” (Boel)

I citaten framkommer det att både Dagmar och Boel kan se vikten i att prata om detta, annars kan det uppstå fel känslor, som Dagmar uttrycker det. Boel förklarar att hon inte tror att man nödvändigtvis är professionell endast för att man kan prata om att man har svårigheter med en klient, men att det ses som så av andra. Detta är också någonting som visar på vilka normer som är accepterade i gruppen av vad som är professionellt och vad som inte är det. Även om individen inom gruppen har en annan synpunkt eller synvinkel, så har gruppen kommit överens om att det är så och individen måste agera utefter det om denne vill ingå i gruppen (Goffman 2009).

Jag tycker mig kunna se en värdering i de olika känslorna som de professionella får för klienterna; de verkar värderas som någonting annat av andra. Har en

professionell exempelvis en bra relation till klienten så finns rädslan där att andra kan komma att tro att den professionella kommit för nära klienten och tycka att individen är oprofessionell. Att andra värderar relationen annorlunda eller ser den på ett annat sätt skulle även kunna göra att den professionella distanserar sig från klienten för att andra inte skall få fel uppfattning. Boel beskriver exempelvis att hon inte kunde prata med alla sina kollegor om den kvinnan som hon räddade livet på.

”Det är också något skamligt i det, för det är att vara, att det finns någonting i det som är att vara oprofessionell. Och så tänker jag samtidigt att det är att bara vara människa. Men nej, inte helt öppet kan jag inte prata om det.” (Boel)

Att prata om detta helt öppet var alltså inte accepterat av gruppen som helhet, men Boel kunde ändå dela med sig av detta till några enskilda kollegor som hon kände förtroende för och kände att dessa inte skulle avslöja henne inför gruppen. Boel och hennes kollegor delade alltså en hemlighet med varandra och var varandras förtrogna inom gruppen genom att de pratade om sådant som inte kunde tas upp öppet, sådant gruppen hade kommit överens om inte var accepterat. Dessa två olika situationer skulle kunna liknas vid det Goffman (2009) skrivit om den främre och bakre regionen. Boels roll i gruppen blir olikt från den rollen hon har med de andra från gruppen som hon känner att hon kan vara mer öppen med. Hur hon är i gruppen som helhet blir den främre regionen, medan den bakre regionen är när hon och hennes kollegor pratar om det som inte får komma ut till hela gruppen. I den bakre regionen bryter de alltså även mot den normen gruppen har i den främre regionen (Goffman 2009).

Hur hanterar de professionella detta?

Mina intervjupersoner uppger olika sätt att handskas med sina känslor gentemot klienterna. De två senaste citaten visar på att kollegor kan vara ett stöd, även om inte alla är det, men det är heller inte så att man delar med sig av allt till sina kollegor. Siv uttrycker sig på följande sätt när jag frågar henne om hon kunnat hantera de olika känslorna som klienterna väckt i henne och behålla sin professionalitet.

”Ja, här kan jag ju det, här kan jag det, det här är mitt arbete och mitt yrke. Jo, men det måste jag ju säga att det tycker jag. Och jag kan ju fråga mina kollegor ibland att gjorde jag något annorlunda här nu; näe, men det syns ju aldrig på dig att du är annorlunda. Disciplin är ju jätte viktigt i tolvtsteg att vara disciplinerad och mitt budskap till klienterna är att fokusera på det man skall göra, att fokusera på sig själv och sina egna, och jag blir ju den som förmedlar det till dem genom att inte gå igång på olika saker.” (Siv)

För Siv räcker det alltså med att gå in i och vara i sin yrkesroll. Hennes yrkesroll och profession är hennes egen hjälp att hantera sina känslor gentemot klienterna och genom detta föregår hon också med gott exempel för klienterna. Siv tar upp vikten av att vara en bra arbetsgrupp och få handledning för att klara av svåra och jobbiga situationer så att man inte bär med sig dessa hem efter arbetsdagen. Vikten av att ingå i en bra arbetsgrupp framgår av följande citat.

”Alltså, kan vi inte prata om det då skulle man inte fungera som person. Kan inte jag prata om det med min chef eller med mina arbetskamrater eller så, upplever du samma sak, eller kände du att

det var så, näe, med mig kanske hon är såhär, är det bara med mig hon är så. Visst. Oh ja, det är viktigt.” (Siv)

Citatet visar på att man har behov av att bekräfta varandra och upplevelserna man har av klienten. Om man inom arbetsgruppen inte pratar om vad man har för upplevelser med klienterna är risken att viktig information inte kommer fram i dagens ljus. Exempelvis när Boel fick veta att alla andra i arbetsgruppen också var helt fantastiska, när hon trodde att det bara var hon som fått höra det av klienten. Elsa berättar följande om sina upplevelser av att hantera de egna känslorna till klienten och ta upp ämnet på handledningen.

”Jag har ju alltid velat prata om sådant och velat vara ganska personlig i handledning och så. Sen har jag väl ibland upplevt att det har kunnat vara svårare att prata om det beroende på gruppen och sammansättning. Alla andra är ju så tacksamma för om någon annan tar upp sådana saker eller om någon annan är personlig, men det är inte alltid att man själv vill vara den som tar upp det. Det finns ju en rädsla för att klä av sig, att stå naken och inte verka professionell. Jag tror att det finns en rädsla för att bli dömd eller att andra skall tycka att man inte är bra på sitt jobb, ja, jag tror det.” (Elsa)

Citatet visar på att alla är beroende av det sociala sammanhang de är i och vad som inom det sammanhanget är accepterat. Är inte klimatet gott och stimulerar till att kunna prata öppet och ärligt om alla aspekter av jobbet, så påverkas också den som vill ta upp dessa sakerna och som ser en fördel i att prata om dem. Chapman (1997) tar i sin artikel också upp vikten av att den professionella får rätt handledning (Chapman 1997).

Precis som Goffman (2009) skrivit, blir det i citatet tydligt att individerna i gruppen tilldelas olika roller beroende på vad gruppen vill som helhet. Tar exempelvis Elsa upp ämnet i en grupp som gör mycket motstånd får hon rollen som avvikare, och i en grupp där alla vill ta upp det men ingen vågar är alla tacksamma för att någon annan, alltså Elsa, tar första steget. Rädslan för vad andra tycker spelar även här en viktig roll och liknar på många sätt det övriga intervjupersoner sagt om detta. Dagmar reflekterar också över denna rädslan och säger såhär.

”Ja, jag vet ju inte om mina tankar är rätt, det vet jag inte, men jag funderar ibland på om vissa är rädda för att visa att de faktiskt kan få bra relationer till sin klient. Att andra skall tro att oj, har hon blivit för mycket kompis med den här nu så att det här är inte okej. Det här, så då är det bättre att hålla. (Jag frågar om hon tror att man då mer medvetet håller en distans till klienten för att man är rädd för vad andra tycker.) Ja ja, jag tror det. Jag tänker att alla behöver jobba med, som jobbar med det här att man verkligen jobbar på dem här olika relationerna, man kan ha många relationer med en och samma person. Att alla behöver jobba med det. Svår fråga.” (Dagmar)

Citatet visar på det som Boel har varit inne på tidigare; om man har ett bra arbetsförhållande så kan andra tro att relationen är för bra och kanske blir individen utpekad som oprofessionell. Samma problem uppstår inte om relationen till klienten inte är bra och bekräftar alltså det som flera av mina intervjupersoner varit inne på, att det förefaller sig lättare för den professionella att prata med sina kollegor om klienter denne inte har en bra relation till.

Klienter som vill träffas utanför arbetstid.

Samtliga av mina intervjupersoner berättar även om sina egna erfarenheter av att klienter velat träffa dem utanför arbetstid.

Siv berättar att det är flera som har velat träffa henne utanför arbetstid och att de har frågat henne om de inte skulle kunna ta en fika på stan. Detta har oftast hänt när klienten är på väg ifrån boendet och uttrycker att de velat ha Sivs nummer för att hålla kvar kontakten på ett privat plan. Siv berättar vidare.

”Kan jag inte få ditt telefonnummer? Nu bor jag ju inte här längre, det skulle vara så roligt att ha en annan relation till dig. Men jag har nog en väldigt stark, alltså mitt privatliv och mina vänner, det är ändå mina vänner. Man får klippa navelsträngen. Sen kan jag ju flamsa och så, alltså jag tycker ju att humor är en del av att kunna få lite självdistans och så, så de tycker säkert att jag är jätterolig på många sätt men jag har ändå mitt. Jag har min familj och mitt hem och så.” (Siv)

Detta visar prov på att rollen som Siv tar på sig på jobbet är en kombination av professionalitet och skoj; hon kan vara sig själv samtidigt som hon är i sin professionella roll. Att Siv tror att många klienter säkert tycker att hon är väldigt rolig visar även på att kanske klienterna fäster mycket vikt vid den delen av hennes roll och tänker att de hade velat umgås med Siv och få en annan relation till henne efter de har flyttat ifrån boendet. Det kan vara så att klienterna uppfattar Sivs roll och personlighet på jobbet som hennes privata och därför gärna vill hålla kontakten med henne då de gillar den personen hon är, eller visar sig vara, på sitt jobb. Siv uttrycker i citatet att hon vill hålla privatlivet separerat från yrkeslivet; hon har ett privatliv och dit har klienterna inte tillträde. I enlighet med Goffmans (2009) begrepp om främre och bakre region, blir Sivs jobb för klienterna hennes främre region och de litar på att hon är den hon utger sig för att vara. Därför får de heller inte tillträde till det som för klienterna blir Sivs bakre region eftersom det kanske skulle förändra deras bild av Siv då hon säkerligen har en annan roll med sin familj än den hon har på jobbet. Klienterna får inte lära känna den personen Siv är tillsammans med sin familj eftersom Siv inte låter dem komma in i den delen av hennes liv, de får inte ta del av den bakre regionen (Goffman 2009).

Boel berättar om att klienter inte bara velat ses utanför arbetstid utan att de även uttryckt att de varit kära och förälskade i henne. När detta har hänt så har Boel distanserat sig från den klienten. Hon berättar att hon tycker att det har fungerat bra och att det i de situationerna har varit bra för arbetsrelationen att hon har kunnat göra det. Boel berättar om en specifik kvinna och beskriver att hon inte blev så populär hos kvinnan efter detta eftersom hon satte tydligare gränser för kvinnan i hennes beteende. Boel stötte på nya svårigheter i arbetet med kvinnan då hon hade blivit arg på Boel, samtidigt som hon tror att kvinnan nog fick en mer adekvat hjälp än om Boel bara hade suttit och lyssnat på henne. Boel vet även att att det har hänt andra i personalgruppen att klienter har uttryckt kärlek eller förälskelse för dem.

”Inom arbetsgruppen har vi hanterat det med mycket mer trams och flams än vad jag tror att vi borde hantera det, eller att man har skämtat bort det på något sätt. För det blir så djupt allvarligt, det blir lättare att hålla distansen.” (Boel)

Jag tycker att Boels beskrivning visar att hon stötte på motstånd när hon fann det nödvändigt att förändra sin roll gentemot klienten och började sätta mer gränser för kvinnan i hennes beteende. Klienten försökte ge Boel en roll och ville påverka henne till sin egen fördel genom att uttrycka sina känslor för henne, men när Boel agerade på ett annat sätt än vad klienten ville gjorde kvinnan motstånd för att visa sitt ogillande. Även om Boel själv upplever att kvinnan fick mer adekvat hjälp och att arbetsrelationen blivit bättre blev kvinnan arg på Boel eftersom hon agerade professionellt, men för klienten på ett oväntat sätt. Boels citat ger också en bild av att det är svårt att inom arbetsgruppen hantera detta utan att det bli djupt allvarligt. Det blir lättare att hålla distans till det om man tramsar och flamsar kring det men Boel ger också uttryck för att de inom arbetsgruppen kanske borde ha hanterat sådana händelser på ett annorlunda sätt än de har gjort. Att skoja bort händelser eftersom det annars blir för allvarligt kan också tyda på att det finns en rädsla för just det djupa allvaret. Detta kan bero på att det finns en hemlighet som gör att gruppen agerar som den gör eller så kanske gruppen har en överenskommelse att inte prata om för allvarliga saker som exempelvis kan förstöra en god stämning.

Dagmar har varit med om att en klient velat träffa henne utanför arbetstid och bli vänner. Detta hände inte på den arbetsplatsen där hon jobbar idag. Dagmar berättar följande.

”Som ville ha typ facebook och det här och jag sa att näe, det är inte okej för att jag blandar inte in, liksom sådana som jag haft som klienter i mitt privatliv. Vilket jag då fick vänt det till så att jag blev kontaktperson istället. Men hon förstod den biten, det gjorde hon. Det är väl så att hon har en lite snedvriden syn på vad som är en vän. Vissa kvinnor har inga vänner utan de står ju helt ensamma så skulle man kanske visa att man finns där så kan de ju se det på fel sätt ibland.”
(Dagmar)

Dagmar ville alltså inte gå in i en privat relation med klienten men ville heller inte avsluta relationen helt; genom detta blev det möjligt för Dagmar att bli kontaktperson för kvinnan ifråga och alltså behålla en professionell arbetsrelation. Dagmar beskriver att kvinnan förstod varför Dagmar och hon inte kunde ses utanför arbetstid, vilket kvinnan i Boels fall inte gjorde. Även här ser vi en skillnad i acceptansen bland klienterna för vilken roll den professionella tar sig. Dagmar uttrycker även att kvinnan i hennes citat har en snedvriden bild av vad en vän är och att vissa kvinnor kan uppfatta det som ingår i den professionellas roll på fel sätt. Klienterna kan alltså ha en snedvriden bild av vad en vän är och vilka de kan bli vänner med. Om nu Dagmars klient har en snedvriden bild av vad en vänskap är på grund av tidigare erfarenheter tjänar klienten på att Dagmar markerar och sätter gränser för henne så att klienten så småningom kan få en mer normaliserad bild av vad en vänskap är. Det handlar för Dagmar också om, som det har gjort för övriga intervjupersoner, att markera inför klienterna vart den professionella står i förhållande till klienten och vart gränsen går; att de inte kan ingå i en privat relation till sina klienter men att de ändå finns kvar så långt den professionella rollen tillåter det. Även Elsa har varit med om att få inviter från klienter och att klienter uttryckt att de velat träffa Elsa på hennes privata tid.

”Ja då, oh ja det har jag. Ganska många kvinnliga klienter har jag sagt att jag har inget emot att ta en fika med dig, men det är du som får ta initiativet. Oftast så är det ju ett utslag av att man inte vill släppa relationen riktigt, för det finns en viss trygghet och så. Jag tycker att det kan jag bjuda på, det är nästan aldrig någon som hör av sig. [---] det har väl hänt, alltså det finns ju män som till och med frågat att kan inte jag få bjuda dig på middag nu, det har ju varit så trevligt det här, och då kanske vi kan dricka en öl också. Då har jag sagt, tyvärr det går inte ihop med min yrkesroll. Jätterart och omtänksamt men tyvärr. Oftast så är det ju, dom vet, men försöka kan man ju. [---] det är ju också, alltså det är ett sätt som man är van att agera och att gå över en gräns och då är det ju min sak att visa på att, ja men i det här fallet så finns det en gräns, eftersom vi har haft den här relationen.” (Elsa)

Elsas citat visar på vikten av att vara medveten om vilken roll man som professionell har och vilken roll klienten har och att vara medveten om att det är den professionella som har det yttersta ansvaret för relationen. Klientens roll innefattar ibland att han försöker se hur långt han kommer med Elsa även om han egentligen vet att det inte kommer att fungera. I detta citatet ser vi vikten av att sätta tydliga gränser för att visa klienten att det inte kommer att fungera att påverka den professionella, eller Elsa i det här fallet. Elsa menar också på att det är den professionellas ansvar att sätta och bibehålla gränsen till att inte gå med på sådant som inte är förenligt med den professionella yrkesrollen, i likhet med det som Henriksen och Vetlesen (2001) skriver om den professionellas samspel med klienten (Henriksen & Vetlesen 2001).

Privata förhållanden med klienterna.

Jag har frågat samtliga av mina intervjupersoner ifall det enligt deras vetskap har hänt att någon kollega till dem någon gång ingått i ett privat förhållande med en klient. Alla mina intervjupersoner kände igen fenomenet. Elsa berättar såhär om denna företeelsen.

”Det man hör mest talas om det är ju när det sker på anstalt och då är det ofta att det har blivit ganska abrupt avslöjande. Och där, alltså, folk måste ju ha sett tecknen långt innan och varför har man då inte tagit upp det till diskussion? Till exempel om man ser att det är en ung kvinnlig vårdare ofta pratar med vissa intagna eller någon viss manlig intagen. Att jag har väldigt svårt att tro att man inte ser. Men där kan jag tänka mig att då blir det en, kanske en rädsla för att om jag säger något nu så blir hon stött eller förbannad och så, och att det inte är sant och så blir det jobbigt, ja, näe, det finns nog en rädsla. Jag kan inte säga att jag har sett något exempel själv i frivården men jag vet ju att det har förekommit, men det är sådant som jag har hört om i andra hand, så att säga. [---] Jag har ju varit en sådan här person som ibland har fått ta över sådana ärenden där, alltså när det har gått åt skogen så, stabila Elsa kan ta tag i det här, så har jag fått fortsätta jobba med klienten. (Jag frågar Elsa om det har varit just sådana ärenden när kollegan har fått skuta för att relationen med klienten har avslöjats.) Ja, det har det. I ett fall så fortsatte ju relationen ganska lång tid efteråt, men den här mannen satt fortfarande väldigt lång tid i fängelse. Jo men de har pratat om det faktiskt, och att de har uttryckt som att det handlar om kärlek. Och det här är ju någonting som man diskuterar av och till i arbetsgrupper och håller just fram det här att, ja men man kan inte råda över kärlek och sådär. Och då tycker nog många att jag är väldigt fyrkantig för att min inställning är att om jag är handläggare eller myndighetsperson för en klient så är det min skyldighet att se till att relationen håller sig på en bra nivå. Om jag har det minsta tvivel på att jag inte kan hålla den balansen så skall jag säga ifrån mig ärendet. Då har man sagt, ja, du har rätt men, ja men du vet, alltså när känslorna sätter in och många vill ge, liksom en lite romantiskt sken och jag tror faktiskt inte, jag tror att man kan, näe, man kan bestämma vilken roll man ska ha. Sen kan man ju bli påverkad, alltså känslomässigt av personer och det är ju så att är man i ett, säg om jag är myndighetsperson och någon är i underläge så vill ju den personen naturligtvis se om det går att påverka mig och dra fördelar av det, för det är ju kanske så man har tagit sig fram hittills. Då testar man ju de metoder man har. Med det menar jag inte alls att jag ser ner på det eller värderar det, det är det sättet man har att ta sig fram, men man kanske måste lära sig att det är inte framkomligt längre, jag måste hitta nya sätt att jobba och då kan inte jag gå med på att spela med i det spelet.” (Elsa)

Elsas citat rymmer många tankar och upplevelser kring ämnet och är också ett exempel på många av de företeelserna som Goffman (2009) skrivit om. Elsa säger att man på arbetsplatsen måste ha sett tecknen på ett förhållande innan det avslöjades och hon frågar sig varför det då inte tagit upp detta till diskussion. Till viss del ger hon själv svar på detta och återigen kommer rädslan in för att exempelvis anklaga någon för någonting då det också blir påfrestande för arbetsgruppen om detta sedan visar sig inte stämma. Kanske finns det på den arbetsplatsen hon talar om och i den gruppen en överenskommelse att bortse från vissa företeelser genom att ha andra normer för arbetsgruppen. Kanske har gruppen kommit överens om att det inte är gruppens ensak om en individ ingår i ett förhållande med en klient. Gruppen kanske utgår ifrån att alla är vuxna människor, bra professionella och kollegor som gör sitt jobb och därför finns det ingen anledning att ifrågasätta någonting som kanske inte ens stämmer, exempelvis att en kollega har en privat relation med en klient.

Det Goffman (2009) har skrivit om den främre och bakre regionen gör sig även gällande här när det handlar om att inte ifrågasätta någonting man inte vet är sant. Även om det kanske finns tecken och misstankar från kollegor att någonting inte står rätt till så är det någonting som sker och någonting som iakttagits i den bakre regionen i samspelet mellan den professionella och en klient. Om en kollega råkar se någonting tvivelaktigt i relation till en annan kollega har den första kollegan egentligen inte tillträde till detta om det sker i den bakre regionen och inte helt öppet inför gruppen. Det är heller ingenting som den professionella vill ska komma ut till gruppen utan vill hålla hemligt, annars hade ju den professionella inte agerat med klienten i den bakre regionen och sedan agerat på ett annat sätt i den främre regionen tillsammans med sina kollegor. Finns det en stark lojalitet och tillit till varandra inom gruppen kan den professionella, som ingår i ett privat förhållande med en klient, vara säker på att kollegan som har sett något tvivelaktigt inte kommer att avslöja detta för gruppen. Denna hemligheten kan ju skada gruppen i sig men kan även orsaka problem i hur gruppen interagerar med klienterna och orsaka stora skador där bilden gruppen skapat av sig själv visar sig inte stämma (Goffman 2009).

Elsa uttrycker också att hon själv fått ta över ärenden där en kollega varit tvungen att sluta eftersom ett privat förhållande har upptäckts med en klient och i dessa fallen har Elsa fått rollen ”stabila Elsa” som kan hantera detta ärende som gått åt skogen, som hon själv uttrycker det. Denna rollen är någonting hon fått från gruppen och får göra det bästa utav, för gruppens bästa.

Elsa berättar i citatet att hon varit med om att man inom arbetsgruppen håller fram den romantiska bilden av denna företeelse medan Elsa menar att man som professionell kan bestämma sig för vilken roll man skall ta. Här syns också tydligt en väsentlig skillnad i de olika synsätten på fenomenet. Elsa menar att hon varit med om att kollegor håller med Elsa i hennes tankar om att den professionella väljer vilken roll denna skall ha, *men* kollegorna menar att man inte kan rå för sina känslor och Elsa uttrycker till och med att andra kan se henne som väldigt

fyrkantig. Detta tycker jag även visar på att företeelsen till viss del ändå är accepterad eftersom gruppen väljer att framställa det i ett romantiskt sken och ger det därmed också en helt annan innebörd och grad av acceptans. Det låter ju väldigt romantiskt men det är också väldigt enkelt att säga att man inte rör för det man känner. Det är väldigt enkelt att inte problematisera fenomenet vidare och därmed också rättfärdiga sitt handlande inför sig själv, sin arbetsplats och sina kollegor. Flera författare som jag har nämnt i stycket Internationell forskning skriver om att professionella på olika sätt förklarar och rationaliserar ett privat förhållande med klienten (Chapman 1997; Doner Kagle & Northrup Giebelhausen 1994; Reamer 2003).

Elsa väljer att problematisera detta ytterligare, men hon menar inte att man som professionell inte blir påverkad av de människor man möter och jobbar med men hon är medveten om sitt eget ansvar inför klienten. Elsa menar också att klienten såklart försöker påverka den professionella på olika sätt eftersom det är så klienten har klarat sig i kanske större delen av sitt liv, men Elsa menar att hon bryter det mönstret hos klienten genom att inte låta sig bli påverkad och att inte ta på sig den rollen som klienten ger henne. Detta innebär också att hon visar klienten att det finns andra sätt att agera på och ger klienten en ny roll även i samspelet med andra professionella där klienten kanske börjar förvänta sig att få hjälp för att han/hon har rätt till det och inte för att han/hon kunnat manipulera sig till det. Spelet som Elsa pratar om är också någonting som Nilsson och Heijbel (1985) har skrivit om, och som jag tar upp i Svensk forskning (Nilsson & Heijbel 1985).

För Elsa ter sig denna företeelse väldigt nära då hon har tagit över ärenden där kollegor till henne har fått sluta på grund av att en privat relation har upptäckts och även diskuterat fenomenet i arbetsgrupper där attityden till detta verkar ha varit relativt förlåtande och accepterande. Dagmar berättar på följande sätt om detta.

”Närmaste jag vet någonting där det är, men jag är inte helt hundra på, men hon ger ibland små hintar om att det är så. Det är en som har ihop det med en klient. Det är det närmaste. Det var något hon berättade för mig. Näe, jag tror att det är ett förtroende från hennes sida och att hon känner att hon kan lita på mig att berätta en sådan sak (Jag frågar Dagmar vad hon tänkte när de första gången pratade om detta). Första gången som hon nämnde lite så sa jag men det där är nog inte riktigt okej. Näe näe, jag vet sa hon och sen la vi liksom ner det. Sen har det kommit liksom andra smågrejer och jag har liksom då också markerat att det här kan gå illa och tänk dig för. För vi har ändå skrivit på att relationer med klienter få vi liksom inte lov att ha. (Jag frågar Dagmar vad kvinnan har sagt när Dagmar har markerat att det inte är okej och om hon ger någon förklaring eftersom hon någonstans uppenbarligen förstår att detta inte är helt okej.) Ja, vi passar så himla bra tillsammans var det hon sa sist. Vad är det som han har sagt för att du tycker att ni passar så bra tillsammans vet jag att jag svarade henne. Ja men han lyssnar ju alltid och han finns här alltid och ja. Ta det lugnt för du vet inte vad som kommer, eller någonting sådant svarade jag.” (Dagmar)

Detta är ett tydligt exempel på en professionell som medger att hon vet att hon handlar fel men trots det går ur sin professionella roll och ingår i ett privat förhållande med en klient samtidigt som hon håller en professionell roll gentemot sina kollegor. Dessa är hennes främre och bakre regioner där hon spelar olika roller. Dessutom har hon gjort Dagmar till sin förtrogne och de två delar nu på en

hemlighet som inte får komma ut; det skulle förmodligen innebära stora konsekvenser för henne eftersom Dagmar i citatet uppger att de har skrivit på papper om att de inte får ingå i relationer med klienterna. Citatet visar tydligt på att detta är en kollega som också förklarar sitt beteende och handlande i skenet av romantik; hon kan inte hjälpa hur hon känner och de passar så bra ihop, men att hon skrivit på papper, hennes professionella roll gentemot sig själv, andra klienter, kollegor och arbetsgivaren verkar inte väga lika tungt.

Boel berättar för mig att hon en gång lämnat ut sitt privata nummer till en klient. Klienten bodde i samma område som Boel och de hade pratat om Boels odlingslott varpå klienten frågade om hon kunde få komma och titta på den. Boel uttrycker sig på följande sätt om händelsen.

”Hon bodde i samma grannskap som mig och vi hade lite gemensamma intressen och så frågade hon om hon fick komma och titta på min odlingslott och jag skulle aldrig säga det, att någon fick göra det, men det kändes så naturligt och jag kände att jag, fast jag skulle aldrig lämna ut mitt telefonnummer till någon, så bara gjorde jag det. [---] Hon kom aldrig och tittade utan hon ringde en gång och tackade för att hon fick telefonnumret. Det är skamligt på något sätt också, att jag skämdes för att jag hade gjort det. Inte i relation till henne utan i relation till arbetskamrater.” (Boel)

Citatet visar på att Boel gick utanför sin roll genom att ge klienten sitt telefonnummer och att det kändes väldigt naturligt för henne att göra det. Boel beskriver att hon kände skam för det hon hade gjort i relation till sina arbetskamrater eftersom det emellan arbetskamraterna och inom arbetsgruppen förmodligen fanns tydliga normer och överenskommelser till vad som inte är okej. Boel kände skam eftersom hon hade brutit mot dessa normer och överenskommelser.

Siv berättar att hon av en ren händelse fått höra att en socialsekreterare inlett en relation med en klient. Av sekretess skäl berättar hon inget närmare om omständigheterna men genom detta bekräftar även Siv att detta förekommer. Om denna företeelsen uttrycker hon sig på följande sätt.

”Det är ju jätte viktigt att man har en sådan ärlig och öppen dialog med sig själv, alltså hallå, vad är det som händer här nu? Jag börjar få känslor för den här personen, vad ska jag göra? Så man verkligen kan prata med sin chef eller att man verkligen kan ta bort den personen ifrån, eller om man själv skall bli förflyttad eller någonting sådant. Det är viktigt att kunna vara sig själv men ändå ha sin integritet och ändå veta varför man har valt sitt yrke.” (Siv)

Av citatet framkommer det att Siv tycker att det är viktigt att ha en öppen dialog med sig själv och med sin arbetsgivare för att kunna hantera situationen på bästa sätt. Vikten av att känna sig själv återkommer även här och Siv menar att det är lika viktigt att ha integritet som att vara sig själv i sitt yrke. Det Siv säger om att kunna prata med sin chef för att lösa situationen om den uppstår innebär för mig egentligen att, den professionella, skall prata om det som sker i den bakre regionen och alltså egentligen sker inom den professionella själv, detta skall fram till den främre regionen till chefen och kanske även arbetsgruppen för att man tillsammans skall kunna hitta den bästa lösningen på situationen, oavsett om det är hon själv eller klienten som skall flyttas på, som Siv själv säger.

Pratar de professionella om detta?

Mina intervjupersoner har alla olika upplevelser av att prata om själva företeelsen att en professionell ingår i ett privat förhållande med sin klient och alltså inte endast om sina känslor för eller svårigheter med en klient. Åsikten om man borde prata mer om detta eller prata om det alls i arbetsgruppen varierar också bland kvinnorna. Elsa uttrycker sig såhär om detta i förhållande till kriminalvården.

”Ja det gör man, men kanske lite för lite tycker jag. Men visst, det kommer upp, men jag tror att det skulle behövas mer för det händer ju trots allt då och då att folk förälskar sig i sina klienter till exempel, jobbar man på anstalt då så är det ju en ganska allvarlig förseelse för att man utgör en säkerhetsrisk och då kan man inte jobba kvar. Ja, jag tror att man kanske tassar lite för mycket. [---] Väldigt mycket handlar ju om att känna sig själv och sina egna gränser och vad man fixar och inte fixar. Och är man praktikant och ganska ung så kanske man letar efter dom där gränserna. Så att jag tror verkligen att man behöver prata om det, för att hitta det.” (Elsa)

Det Elsa uttrycker är hennes upplevelse av att man tassar för mycket och inte pratar om detta i tillräckligt stor utsträckning. Kanske är det så att individerna i arbetsgruppen eller på arbetsplatsen bara till viss del pratar om det eller kanske bara när det blir aktuellt, exempelvis genom att ett förhållande faktiskt upptäcks. Elsa nämner även praktikanter som kanske är ganska unga och som kanske letar efter gränserna med sina klienter och i sin professionella roll. Ett sätt att hantera de olika känslorna som kan dyka upp skulle kunna vara att prata om det i större utsträckning eller att prata om det över huvud taget för att ge praktikanterna ett sätt att hantera sina känslor på. Detta skulle också bekräfta praktikanternas känslor och processer när de letar efter sina gränser och sina egna professionella roller genom att de får se att andra på arbetsplatsen också gått igenom liknande saker och haft liknande upplevelser. Kanske skulle ett öppnare samtalsklimat om detta bidra till att praktikanterna lär sig av andras erfarenheter.

I enighet med det Goffman (2009) skrivit kan det i gruppen finnas motstånd till att ta upp sådant som finns i den bakre regionen och som för stunden inte är aktuellt eftersom det finns en rädsla för att gruppens anseende kommer att skadas (Goffman 2009). I själva verket anser jag att det skulle kunna bidra till att gruppen blir stärkt om gruppen öppnar upp för ett samtalsklimat där individerna på ett ärligt sätt kan prata om och dela med sig av sina upplevelser och erfarenheter från sitt yrkesliv.

På Dagmars arbetsplats pratar man inte om fenomenet, trots att personalen fått skriva på papper om att de inte får ingå i en privat relation med klienterna och trots att det uppenbarligen faktiskt ändå förekom. Dagmar berättar följande.

”Det är så sällan förekommande så att liksom, du sätter inte en nyexaminerad eller liksom färsk skötare på exempelvis avgiftningen. Där sätter du folk som är erfarna och som står med båda fötterna på jorden, det här, du sätter inte en ung tjej på tjugo på avgiftning.” (Dagmar)

I citatet säger Dagmar att detta inte förekommer så ofta och berättar om att det på avdelningen görs medvetna val i vilka man sätter på exempelvis avgiftning. Elsas tankar i citatet ovan återkommer lite även i Dagmars citat; yngre individer har inte i samma utsträckning båda fötterna på jorden och kan kanske enklare manipuleras.

Det finns säkerligen mycket i det som stämmer och som Elsa varit inne på så letar kanske yngre individer i större utsträckning efter och testat gränserna. Därmed finns ju också anledningen till att det på avdelningen görs såpass medvetna val i vem som rekryteras till vilken arbetsuppgift och därmed kanske det heller inte finns någon anledning att prata vidare om detta.

Trots att företeelsen förekommer, så är det ändå underförstått att det inte skall förekomma; personalen har fått skriva på papper om att inte ingå i privata förhållanden med klienterna. Detta papper kan ses som en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare, men också kollegor emellan då alla kollegor säkert vet att alla andra också fått skriva på samma papper. Det kan trots denna överenskommelse ändå bli problematiskt om personalen inte har möjlighet att ge uttryck för vad de har för upplevelser med och känslor för sina klienter i form av att den enskilda individen kan komma att tro att dennes handlingar är helt riktiga; om ingen pratar om det och om ingen säger att det är fel då måste det vara rätt. När detta ändå händer och den professionella bryter mot överenskommelsen genom att ett privat förhållande inleds och sedan kanske upptäcks, och arbetsgruppen fortfarande inte tar upp ämnet för diskussion kan detta av andra tolkas som att papperet de fått skriva på endast är en formalitet och att det egentligen inte är så farligt att ha ett privat förhållande med en klient, så länge detta inte upptäcks. Genom att hålla vissa saker i den bakre regionen får gruppen en viss arbetskultur och en viss norm där sådant som inte accepteras av arbetsgivaren ändå förekommer.

Boel berättar såhär om hur det är på hennes arbetsplats och i arbetsgruppen.

”Nej det gör vi inte och det tror jag är, det är ju också jävligt lågt för att vi bara är kvinnor som jobbar med kvinnor. För det är ju inte som att det inte har funnits några lesbiska personer i verksamheten och att lesbisk kärlek förekommer för jag har själv varit med om att klienter har varit förälskade i mig och i andra som har jobbat här, eller att de har varit kära. Så det borde vi ju verkligen prata om men det gör vi inte. Men när man jobbar med blandade grupper då pratar man om det. Så det är ju jättehemskt.” (Boel)

Citatet tyder på att det finns en slags lättvindighet gällande företeelsen när det inte är en blandad arbetsgrupp. Gruppen pratar inte inom sig om företeelsen eftersom det inte är nödvändigt; de är ju kvinnor som jobbar med kvinnor. Boel uttrycker dock att hon själv varit med om, vilket också framgått av Boels tidigare citat, att klienter uttryckt att de har varit kära eller förälskade i henne och andra i personalgruppen. Kanske är det så, att om en professionell som är kvinna inleder ett förhållande med en klient som också är kvinna blir ämnet svårare att prata om. Kanske tillhör ett homosexuellt privat förhållande mellan professionell och klient den allra bakersta regionen och någonting som en arbetsgrupp har svårare att prata om än om det handlar om ett heterosexuellt privat förhållande.

Att det mellan professionell och klient även inleds homosexuella förhållanden är inget som har nämnts i någon litteratur jag har kommit över eller i något annat sammanhang, vilket ger bilden av att det inte förekommer över huvud taget. Jag upplever att även detta bidrar till att tröskeln måste bli så mycket högre för den

individen och/eller individer som är homosexuella och får känslor för en klient att prata om, när företeelsen inte diskuteras över huvud taget. Utifrån det Goffman (2009) skrivit om gruppens normer och de olika rollerna som individerna i gruppen får eller tar sig kan det också förhålla sig så att gruppen har en överenskommelse att inte diskutera individernas sexuella läggning. Då blir det givetvist problematiskt om en homosexuell individ i arbetsgruppen vill ta upp sina känslor för en klient och väldigt svårt att göra utan att, så att säga komma ut och berätta för hela arbetsgruppen om den egna sexuella läggningen, någonting som individen kanske inte är beredd att göra.

Siv berättar att hon inte vet ifall andra i arbetsgruppen har haft liknande upplevelser och/eller erfarenheter som hon själv har haft med sina klienter. Det är ingenting som man tar upp i arbetsgruppen eller på handledningen. Siv berättar vidare.

”Det har aldrig hänt vad jag vet (att någon i arbetsgruppen inlett i ett förhållande med en klient) [---] det har alltid fallit sig ganska naturligt att de flyttar härifrån, alltså de är så fulla av sina egna, de har ju sina egna liv som de håller på att reparerar. [---] Alltså det är liksom inte så att vi, vi har inte ens, jag vet att andra behandlingshem har så att vi får inte umgås med dom, men jag har aldrig känt att vi har, aldrig under den tiden att vi ens har, att det ens är något som har behövts tas upp liksom. Att vi ens tar upp det för de är på väg ut. [---] De skall vara individuella och klara sig själva. Vi hjälper dem att bygga upp sina relationer till sina andra, alltså till sina barn och föräldrar och så.” (Siv)

Enligt Siv så behöver man inom arbetsgruppen inte ta upp detta eftersom det inte förekommit på arbetsplatsen att någon personal inleder ett förhållande med en klient. Dock händer det ju att klienter exempelvis vill träffa Siv utanför arbetstid men hon vet inte ifall det även händer med andra i arbetsgruppen eller om hon är den enda klienterna frågar om detta. Skulle man i arbetsgruppen prata om vad samtliga kollegor har för erfarenheter med sina klienter så skulle det säkerligen komma fram mycket värdefull och lärorik information som kanske skulle underlätta jobbet för hela arbetsgruppen. Siv uttrycker i citatet på sidan trettiosex att det är väldigt viktigt att ha en god dialog med sig själv och med sin chef i det fallet en professionell skulle få privata känslor för en klient. Hon bekräftar även fenomenet genom att hon berättar att hon på omvägar fått veta om ett sådant förhållande. Detta gör att det för mig blir svårt att förstå hur det kommer sig att arbetsgruppen gör ett aktivt val i att inte pratar om fenomenet och gör att det hela för mig känns en aning motsägelsefullt. Kanske är det så att också denna arbetsgrupp kommit till den överenskommelsen att det inte finns något behov av att prata om detta eftersom de är kvinnor som jobbar med kvinnor och bara det gör att den diskussionen inte är nödvändig.

6. Avslutande diskussion.

I den här delen avser jag att sammanfatta och diskutera mina resultat utifrån syfte och frågeställning. Dessutom vill jag här ta upp en del funderingar som har dykt upp under intervjuernas och uppsatsens gång, men som inte direkt är kopplade till mitt syfte och mina frågeställningar.

Syftet med uppsatsen var att undersöka ifall det uppstår privata känslor och förhållanden mellan professionella inom missbruks- och beroendevården och deras klienter och hur den professionella hanterar detta. Jag har analyserat mina intervjuer utifrån det Kvale och Brinkmann (2009) skrivit om det eklektiska och teoretiska sättet att analysera intervjuer. Det empiriska materialet har analyserats utifrån Goffmans (2009) interaktionistiska teori i vilken han bland annat beskriver vardagslivets samspel där individer agerar som skådespelare med sin närmiljö som publik och där individen spelar olika roller för att skapa en idealiserad bild av sig själv inför andra. Syftet bröts ner till mina frågeställningar, som lyder:

1. Har det uppstått starka positiva eller negativa känslor för en klient? Hur har den professionella hanterat dem?
2. Har det uppstått något privat förhållande till/med en klient? Hur har den professionella hanterat det?

Samtliga av mina intervjupersoner uppgav att de har känt starka känslor för sina klienter, både positiva och negativa. När detta har hänt verkar det som att intervjupersonerna har kunnat prata med och avreagera sig med sina kollegor, i de fall det behövdes. Flera av intervjupersonerna har tagit upp den professionella rollen som någonting att falla tillbaka på i de situationer när det har varit svårt att hantera en klient. Helt öppet kan den professionella dock inte prata om exempelvis saknaden efter en klient som Boel berättade om, eller prata om ifall den professionella har ett bra arbetsförhållande med en klient, som flera av intervjupersonerna varit inne på. Genomgående har en rädsla för vad kollegorna tycker och tänker återkommit som anledning till detta och flera intervjupersoner har även beskrivit detta som något som kunde göra dem distanserade i förhållande till klienten. Överlag verkar det vara lättare och mer accepterat att prata om de klienter den professionella har svårigheter med och när denne känner behov av kollegors stöd och hjälp.

Samtliga intervjupersoner har även delat med sig av erfarenheter kring företeelsen att en professionell ingår i en privat relation med en klient och genom detta även bekräftat fenomenet. Intervjupersonerna har dock själva ingen erfarenhet av att ingå i en privat relation med en klient vilket gör att jag inte helt kan besvara fråga två i min frågeställning. Jag kan inte svara på hur den professionella har hanterat en privat relation med en av sina klienter eftersom ingen av mina intervjupersoner har den erfarenheten. Just på grund av detta tyckte jag att det var viktigt att få en bild av om ämnet diskuteras i arbetsgrupperna på samtliga intervjupersoners arbetsplatser. Jag hade en tanke på att även om en individ i arbetsgruppen inte öppet pratar om sitt förhållande med en klient så kan en generell diskussion kring

ämnet göra att det blir lättare att hantera, om nu individen har svårigheter med det, genom att få sina kollegors bild av och tankar kring ämnet. Detta skulle kunna bidra till att den professionella funderar och reflekterar över hur dennes handlingar ses i det stora hela och hur dessa kommer att spegla hela arbetsplatsen och kollegorna om relationen upptäcks. Dagmar berättar att en av hennes kollegor har anförtrott sig till henne angående sitt privata förhållande med en klient. Detta ser jag som ett steg i och/eller ett försök till att hantera det som händer kring henne och det som hon upplever i sig själv genom att prata med en kollega och medmänniska, men helt säkert kan jag ju inte veta det eftersom jag inte kan fråga henne.

Det framgår dock tydligt att även om samtliga av intervjupersonerna kände igen företeelsen så var det i varierande utsträckning som de ansåg att man behövde prata om det. Att å ena sidan fördöma, eller skarpt ogilla, företeelsen vilket många av intervjupersonerna har uttryckt, exempelvis som Elsa som inte ville vara en av dem som gav det ett romantiskt sken, men att å andra sidan inte tycka att man behöver prata om ämnet, trots att det förekommer att professionella inleder privata förhållanden med sina klienter, gör resonemanget motsägelsefullt. Att man inom personalgruppen pratar om att man har svårt för vissa klienter och känner att man kan be sina kollegor om hjälp, samtidigt som man inte pratar om allt det andra; om vilka känslor som faktiskt dyker upp för klienten, vad de beror på och hur den professionella skall agera och handla i relation till klienten och kollegor för att på bästa sätt kunna hantera situationen. Det är också beklagligt att man inte låter andra ta del av sina egna erfarenheter och heller inte får ta del av andras på grund av en rädsla för att ses som oprofessionell och för att bli dömd av sina kollegor. Flera av intervjupersonerna tycker att det är viktigt att prata om vad som händer i relation till klienten och vad man får för känslor. Trots att många uttryckt vikten av att ha bra kollegor att prata med och vikten av att få bra handledning finns det vissa ämnen som stannar i den bakre regionen.

Under tiden jag har skrivit uppsatsen har flera andra frågor och teman dykt upp. Jag kan dessvärre inte besvara dessa frågorna och jag avser inte att försöka göra det heller. Att reda ut och besvara dessa nyuppkomna frågorna är ju inte uppsatsens syfte men samtidigt har det dykt upp många funderingar och tankar kring varför det är som det är och varför de professionella verkar förhålla sig till detta som de gör. Jag undrar exempelvis varför de professionella är så rädda för sina kollegor och för att bli betraktade som oprofessionella? Varför bagatelliseras förhållanden till klienterna av de professionella? Varför diskuteras inte företeelsen inom arbetsgruppen och på handledningen när den möjligheten ändå finns? Svaren varierar säkerligen från arbetsgrupp till arbetsgrupp men jag tycker att mycket verkar bottna i rädsla och har också varit ett genomgående tema för samtliga intervjupersoner. Jag tycker det verkar som att den professionella är rädd och på olika sätt försöker dölja rädslan genom att exempelvis bagatellisera olika händelser med klienterna eller genom att inte ta upp denna typen av frågor på handledning. Orsaken till den rädslan varierar säkerligen också från grupp till grupp och mellan de olika individerna inom grupperna. Säkerligen finns det de

som tycker att detta borde tas upp men som inte vågar, kanske för att de är rädda för att bli utestängda ur gruppen. Kanske är de enskilda individerna rädda för att bli utestängda och uteslutna ur gruppen om de motsätter sig gruppens normer och visar sig illojala. Kanske är det även så att flera individer i respektive arbetsledning tycker att denna typen av frågor är viktiga att ta upp men tror att det kommer att skapa mycket motstånd och kanske finns också rädslan för att i det fallet mycket kritik riktas mot den chefen som vill prata om detta så får denne avgå.

Det finns ännu en aspekt till ämnet som har framkommit under intervjuernas gång. Jag väljer att ta upp detta här eftersom detta inte direkt är kopplat till mitt syfte och mina frågeställningar men ändå är kopplat till mitt ämne och kopplat till det som gjorde att detta blev mitt uppsatsämne.

Under flera av mina intervjuer har intervjupersonerna frågat mig hur jag kom på mitt ämne och varför jag ville skriva om den professionellas privata förhållande med sin klient. Jag svarade ärligt på frågan och uppgav samma svar som jag skrivit i min inledning; jag tyckte inte att vi hade pratat om detta på utbildningen och det var det som väckte mitt intresse. Jag beskrev även det som många utav våra föreläsare har sagt genom utbildningens gång; att vi som blivande socionomer skall vara uppmärksamma med den makten vi har eftersom vi automatiskt besitter den genom vår utbildning och kunskap. Det har även många gånger under utbildningens gång sagts till oss att socialt arbete handlar om att skapa relationer till sina klienter, men där har också föreläsaren satt punkt. Vi har, så vitt jag kan minnas, inte diskuterat ämnet vidare, vi har inte diskuterat det utifrån ett bredare perspektiv och inte pratat om det ur en etisk och moralisk synvinkel. Frågor som under utbildningens gång hade varit intressanta att diskutera är exempelvis: vad skulle du göra om en klient uttrycker att denne är förälskad i dig? Vad skulle du göra om du har känslor för en klient? Skulle du agera på dina känslor för klienten? Skulle du prata med din chef eller dina kollegor om det? Hur reflekterar du kring detta? ... osv.

Samtliga intervjupersoner har tyckt att det är märkligt och problematiskt att universitetet inte tar upp ämnet. Såhär uttrycker sig Elsa.

”Öhm, jag tror att en del kan vara att man vill skydda elever från att göra misstag och en del kan vara att man är så långt ifrån den praktiska verkligheten så att man fjärrar sig och [...] alltså de måste ju veta att det händer och att det är en riskfaktor det här med relationer och så.” (Elsa)

Jag vill med detta citat endast ge exempel på vad en yrkesarbetande socionom och säger och tänker om att vi idag på utbildningen inte pratar om detta och en rad andra ämnen. Självklart är det ju svårt att få plats med allt i en utbildning och man kan inte lära ut allt genom föreläsningar och grupparbeten precis som att studenterna inte kan lära sig allt i skolbanken utan vissa saker lär man sig bara när man väl är ute på en arbetsplats och interagerar med kollegor och klienter. Däremot kan det för studenterna finnas en fördel i att i alla fall vara medveten om att detta, och att en lång rad andra saker, kan hända i samspelet med klienten och

föra en diskussion kring alla tänkbara situationer och händelser med studenterna kring alla möjliga ämnen och företeelser, och alltså inte bara om just mitt uppsatsämne. Kanske är det denna rädslan som så många verkar uppleva bottnar i; man har aldrig pratat om det, inte ens på utbildningen, vilket gör att individen är rädd för vad en diskussion kring mitt ämne, och liknande ämnen, skulle föra med sig.

Jag är av den åsikten att ett privat förhållande mellan en professionell och dennes klient kan uppstå oavsett vilket område den professionella jobbar inom, även om jag har valt att undersöka fenomenet utifrån missbruks- och beroendevården tror jag inte att fenomenet endast är begränsat till detta yrkesområde. Eftersom jag är av denna åsikten kan jag även se fördelarna med att föra en diskussion kring detta under socionomutbildningens gång.

Vidare forskning.

En intressant inriktning för vidare forskning skulle kunna vara att även inkludera universitetet för att få med även det perspektivet. . Likaså elevernas perspektiv och åsikter på om de tycker att ämnet är värt att ta upp och diskutera. Att göra en större studie där fler intervjuer genomförs och kanske från flera yrkesområden vore också intressant, kanske som en jämförande studie mellan de olika yrkesområdena. Att genomföra en kvantitativ undersökning vore också intressant att se och här skulle man också kunna tänka sig en jämförelse med andra liknande internationella studier för att se hur utbrett fenomenet egentligen är. Att inkludera fler teorier i analysen, exempelvis maktteori, skulle säkerligen medföra en bredare analys av ett empiriskt material.

Referenslista.

- Bernler, Gunnar, Johnsson, Lisbeth & Skårner, Anette. (1993) *Behandlingens villkor: om relationen och förväntningarna i det sociala arbetet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Bryman, Alan. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Chapman, Charlotte MS. (1997) Dual Relationships in Substance Abuse Treatment. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 15:2, 73-79
- Dalen, Monica (2008) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning
- Doner Kagle, Jill; Northrup Giebelhausen, Pam. (1994) Dual Relationships and Professional Boundaries, *Social Work*, 39:2, 213-220.
- Goffman, Erving (2009) *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Norstedts
- Henriksen, Jan-Olav & Vetlesen, Arne Johan. (2001) *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur
- Holm, Ulla. (2001) *Empati och professionellt förhållningssätt: behandlarrollen i missbrukarvården*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SiS).
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lennéer-Axelsson, Barbro. (1996) *Kärlek: om förälskelse, passion och vänskap, svartsjuka och mognande kärlek*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Melin, Ann-Gerd & Näsholm, Christina. (1998) *Behandlingsplanering vid missbruk*. Lund: Studentlitteratur
- Nilsson, Ingert & Heijbel, Claes. (1985) *Sexualitet och missbruk*. Stockholm: Liber Förlag.
- Palm, Jessica. (2006) "Priorities in Swedish alcohol and drug treatment: Policies, staff views, and competing logics", *Contemporary Drug Problems*, 33, 3, 367-398.
- Reamer, Fredric G. (2003) Boundary Issues in Social Work: Managing Dual Relationships, *Social Work*, 48:1, 121-133.
- Skårner, Anette. (2001) *Skilda världar?: en studie av narkotikamissbrukares sociala relationer och sociala nätverk*. Göteborgs Universitet.

Skårner, Anette & Regnér, Margareta. (2003). *"Det är dom här jag har och inte har": om LVM-vårdade narkotikamissbrukares sociala nätverk*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SiS).

Socialstyrelsen. (2004) *Narkomanvård på lika villkor? En studie av förhållanden som kan ha betydelse vid val av insatser inom narkomanvård*.

SSRs *Etik i socialt arbete. Etisk kod för socialarbetare* (2011).

St. Germaine, Jacquelyn PhD. (1996) Dual Relationships and Certified Alcohol and Drug Counselors, *Alcoholism Treatment Quarterly*, 14:2, 29-44.

Svensson, Bengt. (2007) *Pundare, jonkare och andra: med narkotikan som följeslagare*. Stockholm: Carlsson

Thomassen, Magdalene. (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1.

Intervjuguide.

Hur länge har du jobbat här?

Hur ser relationen ut med klienterna?

Pratar ni i arbetsgruppen om vad ni har för relation till klienterna?

Vilka klienter pratar ni om?

Hur upplever du att det är att i stort sätt endast jobba med manliga klienter?

Upplever du några svårigheter med detta? Vilka? Varför?

Kan du prata om dessa med dina kollegor? Har du behov av att göra det?

Pratar andra kollegor om vad de har för svårigheter med klientgruppen?

Hur ser du/ni på klientgruppen missbrukare?

Tycker du att du har blivit påverkad av att jobba här? På vilket sätt? Varför inte?

Tycker andra (familj, vänner, barn) att du har förändrats på något sätt?

Är detta något som du tänker på medvetet?

Har det någonsin hänt att du har haft starkare personliga känslor för en klient?

(EXEMPEL PÅ BÅDE POSITIVA OCH NEGATIVA)

Vad har du känt? Vad hände?

Pratade du med dina kollegor?

Pratade du med klienten?

Hur hanterade du situationen?

Har det, enligt din vetskap, hänt att någon i personalen fattat tycke för någon

klient? Vad hände då? Hur fick ni andra veta det? Vad hände sen?

Pratar ni om detta fenomen? Är det tabu? Varför?

Har det hänt att någon i personalgruppen tyckt illa om någon klient?

Har det påverkat arbetsuppgifterna?

Pratar ni om detta inom personalgruppen?

Kan du och dina kollegor ta upp sådana ämnen i personalgruppen tycker du?

Finns det behov av att inom personalgruppen prata om vad man har för känslor för klienterna?

Om du kan sätta dig in i en sådan situation, att du får känslor för en klient, vare sig positiva eller negativa, hur skulle du hantera det då?

Har du någon gång i efterhand tänkt att du känt mer för en klient än du kanske gjort för andra klienter?

Har någon klient någonsin berättat för dig om att denne har känslor för dig? Vad tänkte du då? Hur hanterade du situationen?